БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТЫЖЫНАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетиннеп

1952 март 19 СРЕДА № 55 (2485)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

Бистиң Советтиг Төрээн чуртувустуң чечектелишкини дээш, коммунизмниң чаа-чаа чедишкиннери дээш могаг-шылаг чок демиселчилер—Сталинчы шаңналдарның лауреаттарынга большевикчи байыр!

Көдээге садыг ажылын үлегерлиг организастаар

Бистиң көдээ черлеривисче үлетпүрнүң болгаш аъш-чемниң бараанары кончуг хөйү-биле сөктүп кирип турар. Көдээ колхозчу тараачын чоннуң, МТС болгаш совхозтарның, ажылчыннарының, көдээ интеллигенцияның бай-шыдалгыр чүрүталгазының негелделери хемчээл чокка өскен.

Бистиң областың хереглел кооперациязының садыг четкизи чыл бүрүде-ле калбарып, хереглекчилерни, ыланғыя көдээ чонну хандырып турары экижээн. Районнар төптеринде болгаш суму (суур) советтериниң девискээрлеринде, ажылчын суурларда чаа-чаа магазиннер туттунуп турар. Областың хереглел кооперациязы эрткен 1951 чылда бараан саарылгазының чыл планын 108 хуу күүседкен, ооң иштинде ниити чеменилгениң талазы-биле план күүселдезин 109 хуу чедирген.

Көдээ садыг ажылын экижидери оны шын организастаарындан хамааржыр. Ынчангаш бо айтырыгга улуг кичээнгей салыры негетинип турар.

«Совет садыг дээрге, бистиң төрээн большевикчи херээвис, а садыг ажылдакчылары, ооң иштинде прилавкалар ажылдакчылары, бир эвес олар, ак-сеткилдиг-биле ажылдап турар болза, бистиң революсчу, большевикчи херээвистиң дамчыдыкчылары болурлар» — деп эш Сталин бисти өөредип турар.

Баштынчының шак ол айтыышкының эки билген, хереглекчилерни хандырарынга доктаамал сагыш салыышкының кылып турар черлерде чедишкиннер каракка көзүлдүр-ле бар болуп турар.

Бо талазы-биле Каа-Хем райпозу биче эвес чедишкиннерлиг болган. 1951 чылдың бараан саарылгазының планын 103 хуу күүседкен. 1952 чылдың квартал планын ийи-ле ай иштинде 68,8 хуу чедирген. Ол райпо көдээ хереглекчилерни хандырарынга улуг кичээнгейни салып тургаш, өлүк белеткелиниң планын 131 хуу күүседкен.

Көдээ чоннуң, ыланғыя колхозчуларның бараан талазы-биле хереглелдерин эки хандырар талазы-биле Бии-Хем райпозу, Кара-Сугнуң көдээ кооперациязы база эки ажылдап турарлар. Бии-Хем райпозу ийи-ле ай иштинде бараан саарылгазының квартал планын 72,6 хуу, Кара-Суг көдээ кооперациязы 88,9 хуу күүседкилээннер. Садыг ажылдакчыларының иштинде бодунуң ажыл-херээнге мергежээн, албан-хүлээлгезин хүндүлеп көөр ак-сеткилдиг ажылдакчылар хөй. Каа-Хем районнуң Кундустуг суурда магазин эргелекчизи эш Бердяев, Бии-Хем районнуң район магазининиң эргелекчизи эш Янышевская, Чөөн-Хемчик районнуң Шемиде көдээ магазин эргелекчизи эш Дугаржап болгаш өске-даа эштер хөй. Олар садыг ажылының кол көргүзүглериниң бирээзи болур бараан саарылгазының планын доктаамал ажыр күүседип турарлар.

Бистиң областың мурнакчы райполары социалистиг чарышты калбартып чоруткаш, ону күүседири дээш демиселче коллективтиң бүгү кежигүннерин организастап шыдааныбиле элээн чедишкиннерлиг болган.

Хереглекчилерниң хүн-бүрүде шапкыны-биле өзүп турар хереглелдерин, ыланғыя чырык чаагай бажыңнарны туткулааш, сууржуң амыдыралче шилчип турар колхозчуларның хереглелдерин хандырар талазы-биле областың хереглел кооперациязы, элээн хөй районнарның кооперациялары ыракта четпес ажылдап турарлар. Чоокта чаа Кызыл хоорайга болуп эрткен областың колхозтар даргаларының чөвүлел хуралының киржикчилери Облпотребсоюзтуң даргазы эш Кошкаровту шыңгыы шүүмүүлелге таварыштырганнар.

Январь, февраль айларда болуп эрткилээн районнарның хуучу кежигүннериниң хуралындан хереглел кооперациязының көдээге бараанны чоннуң хереглелин барымдаалап садарын боттандырбайн турары илерээн.

Чамдык райполар, чижээлээрге, Эрзин райпозу (даргазы эш Танов), Барыын-Хемчик райпозу (даргазы эш Тондар), Чөөн-Хемчик Райпозу (даргазы эш Новиков) болгаш өскедаа чамдык райполар колхозчуларның, көдээ интеллигенцияның, МТС болгаш совхозтарның ажылчыннарының хүн-бүрүде улам-на улгаып турар хереглелдерин хандырар талазы-биле четпес ажылдап турарлар.

Көдээге садыг ажылын үлегерлиг организастаарда, барааннарны хуваап чорударда чүүү-даа барымдаалавас, хереглекчилерниң негелде кылган үннерин оваарып дыннавас кадык эвес хөөннерден чарлыры негетинип турар.

Көдээге садыг ажылын чорударда, бистиң сууржуп турар колхозчуларывыс демир-оруннар, столлар, сандайлар, сава аймаа болгаш тудугга херектиг кадаг, шил, эгээ дээн ышкаш үүлдерни кончуг хереглеп турарын барымдалаары эргежок чугула.

Бистиң социалистиг күрүневис барааннарга өртекти үргүлчү чиигедип, барааннарны хөйү-биле бүдүрүп үндүреринге улуг кичээнгейни салып турар. Ынчангаш хереглел кооперациязының ажылынга таарымчалыг байдалдарны хөйү-биле тургузуп берип турар. Партия болгаш советтер организациялары хереглел кооперацияларының ажылынга шыңгыы контрольду тургузуп, оларның ажыл-херээнче ханылаар, райпо, селпо болгаш ажылчыннар кооперацияларының ажылынга ак-сеткилдиг, хынатынган кижилерни шилип алырынга дузалажыр болгаш садыг ажылдакчыларын большевикчи ёзуга кижизидип, оларның ажыл-херээниң мергежилиниң өзүлдезинге дузалаар.

Көдээге садыг ажылын улам калбартыры болгаш совет садыгның культуразын бедидери—бистиң чайлаш чок күүседир сорулгавыс болур.

Садыг ажылын большевикчи ёзубиле удуртуп, ооң ажылын ажылчы чоннуң материалдыг байдалын уламна бедидериниң болгаш коммунистиг ниитилелди тургузарының база бир чугула кезээ болдурары партия, совет организацияларындан негетинип турар.

ССР ЭВИЛЕЛИНИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

1951 чылда эртем, чогаадылга, литература болгаш уран-чүүл талазы-биле шылгараңгай ажылдар дээш Сталинчы шаңналдарны тыпсыр дугайында

1951 чылда шылгараңгай эртем ажылдары дээш, чогаадылгалар болгаш бүдүрүлге ажылының методтарын үндезини-биле болбаазыратканы дээш, база литература болгаш уран-чүүл талазы-биле шылгараңгай чогаалдар дээш Сталинчы шаңналдарны тыпсырын ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели доктаатканы.

I.

Шылгараңгай эртем ажылдары дээш Сталинчы шаңналдар:

а) Физика эртемнериниң талазы-биле

200 муң рубль хемчээлдиг БИРГИ чергениң шаңналдарын

1. ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының корреспондент кежигүнү, ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының кристаллография институдунуң лабораториязының эргелекчизи Николай Васильевич **Беловка**, — кристаллдарның атомнуг тургузуунуң талазы-биле эртем ажылдары дээш, олар «Львовтуң геология ниитилелинин минералогиялыг чыындызы», «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының илеткелдери», «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының дыннадыглары» деп журналдарда болгаш «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының кристаллография институдунуң ажылдарынга» 1948—1951 чылларда парлатынган.

2. Академик Сергей Иванович **Вавиловка**—1950 чылда парлатынган «Чырыктың микроструктуразы», база «Карак болгаш Хүн» деп эртем ажылдары дээш.

100 муң рубль хемчээлдиг ИЙИГИ чергениң шаңналдарын

1. Одессаның И. И. Мечников аттыг Күрүне университединиң профессору Елпидифор Анемподистевич **Кирилловка**,—фотохимия дузазы-биле будутунган гаалоидтиг мөңгүннүң чырык сиңирип алырының спектриниң нарын структуразын ажытканы болгаш шинчилээни дээш, ол ажылдарны «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының дыннадыглары», «Эртем фотографиязының чедишкиннери» деп журналдарда болгаш «Одессаның И. И. Мечников аттыг Күрүне университединиң ажылдарында» 1949—1951 чылларда парлатынган үүлдерде тайылбырлаан.

2. ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының метеориттер талазы-биле эртемдээн секретари Евгений Леонидович **Криновка**—метеоритика талазы-биле шинчилелдери дээш олар «Метеориттер», «Тунгустуң метеориди» деп номнарга болгаш «Метеоритика» деп журналга 1950 чылда парлаан «Сихотэ-алиньниң демир метеориттиг чаазының ангы-ангы кезектериниң эстир картының хевири болгаш кырының структуразы» деп үүлгге тайылбырлатынган.

3. ССРЭ-ниң Эртемнер Академиязының П. Н. Лебедев аттыг физика институдунуң эртем ажылдакчылары: ажылдың удуртукчузу, физика-математика эртемнериниң доктору Вадим Леонидович **Левшинге**, физика-математика эртемнериниң доктору Всеволод Васильевич **Антонов-Романовскийге**, физика-математика эртемнериниң кандидады Зинаида Лазаревна **Моргенштерниге**, база Зинаида Алексеевна **Трапезниковага**,—чырып турар чаа составтарны шинчилээни болгаш оларның ажылының теориязын ажылдап кылганы дээш.

4. Ленинградтың А. А. Жданов аттыг Күрүне университединиң профессору Виктор Николаевич **Цветковка**,—хөй молекулярлыг бүдүмелдерниң тургузуун болгаш бот-шынарын шинчилээни дээш, ол ажылдар «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының илеткелдери», «Дуржулгалыг болгаш теоретиктиг физиканың журналы», «Физиктиг химияның журналы» болгаш «Коллоидный журнал» деп журналга 1949—1951 чылларда парлаан үүлдерге тайылбырлатынган.

50 муң рубль хемчээлдиг ҮШКҮ чергениң шаңналдарын

1. Грузин ССР-ниң эртемнер Академиязының корреспондент кежигүнү, Грузин ССР-ниң эртемнер Академиязының физика институдунуң директору Элевтер Луарсабович **Андронипашвилиге**—II суук гелийниң бот-шынарының дуржулгалыг шинчилели дээш, ол ажылдар «Дуржулгалыг болгаш теоретиктиг физиканың журналынга» 1946—1949 чылларда парлагылаан үүлдерге тайылбырлатынган.

2. Ажылдың удуртукчузу, профессор, ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының Крымда астро-физикалыг обсерваториязының директорунуң оралакчызы Андрей Борисович **Северныйга**, база ол-ла обсерваториянын килдис эргелекчизи профессор, Эвальд Родольфович **Мустельге**, — Хүнде хромосфералыг чырыткыланыышкыннарны шинчилээни дээш.

3. ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының силикаттар химиязының институдунуң эртем ажылдакчызы Георгий Анатольевич **Смоленскийге**, лаборатория эргелекчизи Никита Александрович **Тороповка**, база олла институттуң биче эртем ажылдакчызы Анатолий Исидорович **Борисенкога** — сегнатоэлектриктерниң болгаш ферриттерниң физиктиг болгаш химилиг бот-шынарын шинчилээни дээш, ол ажылдар «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының илеткелдери», «Техниктиг физиканың журналы», болгаш «Практиктиг химияның журналы» деп журналдарга 1949—1951 чылларда парлагылаан үүлдер сериязынга тайылбырлатынган.

б) Механика-математика эртемнериниң талазы-биле

100 муң рубль хемчээлдиг ИЙИГИ чергениң шаңналдарын

1. Армян ССР-ниң эртемнер Академиязының математика болгаш механика секторунуң улуг эртем ажылдакчызы Сергей Никитович **Мергелянга**, — функцияларның конструктивтиг теориязының талазы-биле ажылы дээш, ол ажыл «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының В. А. Стеклов аттыг математика институдунуң ажылдарынга» 1951 чылда парлаан «Функцияларның конструктивтиг теориязының чамдык айтыыглары» деп үүл-биле доозулган.

2. ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының механика институдунуң килдис эргелекчизи, академик, Александр Иванович **Некрасовка**,—«Аар суук үүлдүн кырынга тургустунган хевириниң чалгыларының нарын теориязы» деп 1951 чылда парлатынган эртем ажылы дээш.

3. ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының В. А. Стеклов аттыг математика институдунуң улуг эртем ажылдакчызы,—Сергей Михайлович **Никольскийге**,—боттуг доктаамал эвестиң функцияларының чоокшулажырының теориязының талазы-биле ажылдары дээш, ол ажылдар «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының В. А. Стеклов аттыг математика институдунуң ажылдарынга» 1951 чылда парлаан «Сөөлгү чергелериниң бүдүн функцияларынга деннелге эвестер болгаш оларны хөй-хөй деннелге эвестерниң эң бичии функцияларының теориязынга ажыглаары» деп үүл-биле доозулган.

4. ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының корреспондент кежигүнү, ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының В. А. Стеклов аттыг математика институдунуң улуг эртем ажылдакчызы Леонид Иванович **Седовка** — 1590 болгаш 1951 чылда парлатынган «Гидродинамиканың болгаш аэродинамиканың ргу бодалгалары», база «Механикада дөмейлээриниң болгаш хемчээлдиг болурунуң методтары» деп монографиялары дээш.

50 муң рубль хемчээлдиг ҮШКҮ чергениң шаңналдарын

1. Грузин ССР-ниң эртемнер Академиязының корреспондент кежигүнү, Тбилисиниң А. М. Размадзе аттыг математика институдунуң килдис удуртукчузу Шалея Ефимович **Микеладзеге**,— математиктиг анализтиң чоокшулаткан методтарының талазы-биле ажылдары дээш.

2. УССР-ниң эртемнер Академиязының чингине кежигүнү, УССР-ниң эртемнер Академиязының машина шинчилээриниң болгаш автоматика институдунуң килдис удуртукчузу Гурий Николаевич **Савинге**—1951 чылда парлатынган «Үттер чанынга күжениишкиннерни мөөннээри» деп эртем ажылы дээш.

в) Техниктиг эртемнер талазы-биле

100 муң рубль хемчээлдиг ИЙИГИ чергениң шаңналдарын

1. Белорус ССР-ниң эртемнер Академиязының корреспондент кежигүнү Макарий Васильевич **Потаповка**,—гидротехника болгаш гидравлика талазы-биле шинчилелдери дээш, ол ажылдарны 1950 болгаш 1951 чылларда үш томнуг кылдыр парлап үндүрген.

2. ССР-ниң эртемнер Академиязының корреспондент кежигүнү, ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының механика институдунуң килдис эргелекчизи Вадим Васильевич **Соколовскийге**,— 1950 чылда ийи дугаар парлаан «Өскерличелдиг теориязы» деп эртем ажылы дээш.

3. Ажылдың удуртукчузу Виктор Сергеевич **Школьниковка**, Виктор Павлович **Балашовка**, академик Борис Алексеевич **Введенскийге**, Александр Иванович **Виноградовка**, Николай Иванович **Гуляевке**, Борис Петрович **Малиновскийге**, Рубен Гаевич **Миримановка**, Николай Васильевич **Осиповка**, Борис Алексеевич **Шиллеровка**,— техника талазы-биле шинчилелдери дээш.

50 муң рубль хемчээлдиг ҮШКҮ чергениң шаңналдарын

1. Москваның көдээ ажыл-агый маханизастаарының болгаш электрижидериниң В. М. Молотов аттыг институдунуң профессору Василий Николаевич **Болтинскийге**,— «Доктаатынмаан аартаашкын үезинде трактор шимчедикчизиниң ажылы» деп 1949 чылда парлатынган монографиязы дээш.

2. Ажылдың удуртукчузу, профессор Семен Яковлевич **Браудеге**, институттуң эртем ажылдакчылары Исаак Еремеевич **Островскийге**, Фотий Сергеевич **Санинге**, Иван Сергеевич **Тургеневке**, Яков Львович **Шамфаровка**, инженерлер Владимир Иванович **Амосовка**, Сергей Николаевич **Архиповка**, Александр Матвеевич **Безуглыйга**, Абрам Львович **Генкинге**,— техника талазы-биле шинчилелдери дээш.

3. ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының радиотехника айтырыгларын эртем ёзугаар сайзырадып ажылдаар талазы-биле секцияның улуг эртем ажылдакчызы профессор Александр Николаевич **Казанцевке**, база инженер-подполковник Василий Иванович **Игумновка**,— 1951 чылда дооскан, радио харылзаазының талазы-биле эртем шинчилелдери дээш.

4. Москваның И. В. Сталин аттыг кан институдунуң директору, доцент Иван Николаевич **Кидинге**, — 1950 чылда парлаан «Индукциялыг изидишкин үезинде каңны чылыг күжү-биле сайзырадып кылыры» деп эртем ажылы дээш.

5. Москваның Серго Орджоникидзе аттыг ужар-чүүл институдунуң профессору Михаил Самойлович **Нейманга**,—1950 чылда парлаан «Эң бедик частоталарның триодтуг болгаш тетродтуг генераторлары» деп эртем ажылы дээш.

6. Артиллерия эртемнериниң Академиязының чингине кежигүнү, Москваның Н. Э. Бауман аттыг дээди техника училищезиниң профессору Андрей Сергеевич **Орлинге**,— 1950 чылда парлаан «Ийи тактылыг чиик шимчедикчилер» деп монографиязы дээш.

г) Химия эртемнериниң талазы-биле

200 муң рубль хемчээлдиг БИРГИ чергениң шаңналдарын

1. Москваның В. М. Молотов аттыг нарын химия технологиязының институдунуң профессору Николай Алексеевич **Преображенскийге**,— алколоидтерниң талазы-биле шинчилел ажылы дээш, ол «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының илеткелдери», «Ниити химияның журналы» деп журналдарга 1949—1951 чылларда парлатынып доозулган.

2. ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының Н. С. Курнаков аттыг ниити болгаш органиктиг эвес химияның институдунуң директору, академик Илья Ильич **Черняевке**,—иштики каъттарга холужуушкун реакциязының болгаш чыынды катыжыышкыннарның стереохимиязының талазы-биле шинчилелдер дээш, ол ажылдар «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының платина секторунуң медээлерин болгаш «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының илеткелдери» деп журналдарга 1949 болгаш 1951 чылларда парлатынган бөлүк үүлдер-биле доозулган.

100 муң рубль хемчээлдиг ИЙИГИ чергениң шаңналдарын

1. Синтестиг каучуктуң Бүгү-эвилелдиң С. В. Лебедев аттыг эртем-шинчилел институдунуң лаборатория эргелекчизи профессор Юрий Александрович **Горин-Хастка**,— спирттерниң чамдык двинилаларының углеводородтары кылдыр дүргени-биле реаксыланырының шинчилели дээш, ол дугайы «Синтестиг каучуктуң Бүгү-эвилел эртем шинчилел институдунуң ажылдары» болгаш «ниити химияның журналы» деп журналдарга 1949—1951 чылларда парлатынган.

2. Москваның академик И. М. Губкин аттыг нефть институдунуң профессору Георгий Митрафанович **Панченковка**,— суук үүлдерниң чышпынчааның теориязының талазы-биле шинчилээшкин дээш, ол ажыл «ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының илеткелдери» болгаш «Физиктиг химияның журналы» деп журналдарга 1949—1951 чылларда парлатынган үүлдер-биле доозулган.

50 муң рубль хемчээлдиг ҮШКҮ чергениң шаңналдарын

1. ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының физиктиг химия институдунуң лаборатория эргелекчизи Ашот Тигранович **Вирамянге**, — демирлериниң электрини сиңирип алырының талазы-биле шинчилел дээш, ол ажыл «Демирлериниң электрини сиңирип алыр» деп, 1950 чылда парлатынган үүлде доозулган.

(Уланчылыг).

Социализм чуртунуң бюджеди

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң үшкү сессиязының түннелдеринге алдар болдурган беседалар чурттуң бүдүрүлгелеринде, колхозтарында, өөредилге черлеринде, МТС-терде эрттип турар. 1952 чылда Күрүне бюджединиң дугайында хоойлуну ажылчы чоннар изии-биле үүлдүг деп көрүп турар.

Марттың 11-де Киевтиң «Транссигнал» заводунуң хемчег приборлар цехиниң коллективиниң хуралы болуп эткен. Бир дугаарында стахановчу-токарь Щечкин сөс алган. Ол ай санында онаалгаларны ажыр күүсетпишаан, үүгле кончуг эки шынарның продукциязын кылып турар. Стахановчунуң чугаалааны болза:

— Чаа бюджет—бо болза коммунизмниң канчаар-даа аажок улуг тудуглары-дыр, ол болза, чаа-чаа школалар болгаш культура ордулары, санаторийлер болгаш дыштанылга бажыңнары-дыр. Совет кижи бүрүзү болунуң күш-ажылы-биле күрүне бюджединиң күүселдезинге киржип турар.

1952 чылда Күрүне бюджединиң дугайында Хоойлуну Тартунуң күрүне университединиң профессорлары башкылары, студентилери изии-биле уткаан.

Профессор Тоомингастың чугаалааны болза, сессияның бадылааны бюджет—совет чурттуң чечектелишкининиң бюджеди болур. Тартуда дайын сөөлүндеги чылларда өөредилге черлериниң хоорайы болуп берген. Чоокта чаа маңаа Эстониянның көдээ ажыл-агый Академиязы тургустунган, демир орук транспортунуң техникуму болгаш уран-шевер кылыгларның уран-чүүл училищезин ажытынган. Бо болза, чоннуң эргеажыының дугайында совет чазактың сагыш салыышкынының эң көскү көргүзүү-дүр. Чаа бюджеттиң чедишкинниг күүселдези бистиң мурнувуска улам-на хөй чаа-чаа үүлдерни ажыдар.

Молдав магистралының Бельцы-Север станциязының демир орукчузу Лешан: — бюджеттиң саннары болза, бистиң тайбынга күзел-чүткүлүвүстүң көргүзүү болгаш совет күрүнеиниң канчаар-даа аажок күчүшыдалдыының көргүзүү болур. Американың Катышкан Штаттарының бюджединиң 80 хуузу боо-чепсегленишкинге чарыгдатынып турда, а совет чурт культура ордуларының, санаторийлерниң, школаларның, библиотекаларының тудуунга — чоннуң материалдыг байдалының көдүрлүүшкүнүнге миллиард-миллиард рубльди үндүрүп турар деп чугаалаан.

(СЭТА).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Хову бригадазында партия бөлүүнүң ажылы

Чөөн-Хемчик районуң «Коммунизмче орук» колхозтуң № 2 хову бригадазында партия бөлүү эрткен 1951 чылдың дургузында бодунуң ажылын эки чорудуп келген. Партия бөлүү бодунуң ажылынын чедиишкиннеринге оожумнавайн, харын бригаданың ажыл-ишчилериниң ортузунга организастыг болгаш кижизидилгелиг ажылдарны чаа чылда улам күштелдирген.

Бригадада күш-ажыл кылып шыдаар 70 кижи бар. Оон иштинде коммунистер беш кижи. Партия бөлүүнүң хуралдары доктаамал болуп келген. Бөлүктү долгандыр партия кежигүнү эвес активтиң саны өскен.

Колхозтуң партия организациязы партбөлүктүң чанында политшкола организастаан. Ында коммунистер, комсомолчулар болгаш партия кежигүнү эвес активчилер өөренип турар.

Бригаданың киржикчилериниң ортузунга тайылбыр массалыг ажылдарны—беседаларны болгаш ыыткыр номчулгаларны агитаторлар идепкейлиг чорудуп турарлар. Олар агитлистокту үргүлчү үйдүрүп келген. Агитаторлар Сүмбүү, Оолчукай, Зоя, Рая, Шожун-оол онза идепкейлиг ажылдап турарлар. Социалистиг чаруштың ачызында бригада бодунуң сорулгаларын эрткен чылын чедиишкиниг күүсеткен.

Бригадада Ортун-оол, Надым, Өлзей-оол, Биче-оол, Анааш, Межер Мончалай, Кувускаал, Дамба олар билдингир шалыпчылар болу бергеннер. Күш-ажылчы мурнакчыларның деңнелинге бригаданың бүгү киржикчилерин чедирер дээш демиселди партбөлүк чорудуп келген. Кижи бүрүзү шалыпчы ажылдаар дугайында социалистиг хүлээлгелерни боттарынга ап турар.

Ам бо чылдың часкы хову ажылынга белеткелдер үргүлчүлевишаан. Тарылгага үрезин белеткели болгаш арыглаашкыны доозулган. Андазыннарны болгаш илиирлерни септеп турар септекчи эш Сагаан 21 хомуттарны болгаш хөй багларны септээрин бодунга хүлээнген.

Бригада кышкы үеде 15 саа шанактарны, 37 дугаларны кылган болгаш 200 баш инек кирер 4 кажаларны туткан.

Партия бөлүүнүң колхоз бүдүрүлгезинге организакчы ролюнуң өзүп турар барымдаазын бригаданың киржикчилериниң эвилелдиг күш-ажылының эки түннелдери көргүзүп турар.

УНДУН.

Пропагандистер семинары

ТУРАН. (Телефон-биле). ВКП(б)-ниң Бии-Хем райкому марттың 13-те пропагандистерниң түр семинарын эрттирген. Аңаа районнуң бүдүрүлге, албан организация черлеринде, колхозтарда, совхозта «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун», И. В. Сталинның биографиязын өөренип турар белгүмнерни база политшколаларны башкылап турар бүгү пропагандистер киришкен.

Семинарның киржикчилеринге ВКП(б) райкомунуң болгаш районнуң удуртур ажылдакчылары бистиң кадрларывыстың марксисчи-ленинчи өөредилгези, дайын болгаш революция айтырыгларының талазы-биле большевиктерниң теориязы болгаш тактиказы, чурттуң көдээ ажыл-агыйын коллективизастаар дээш демиселге большевиктер партиязы деп болгаш өске-даа лекцияларны номчаан.

Ооң сөөлүнде И. В. Сталинның биографиязын өөренип турар «Өөк» совхозта белгүмнүң пропагантизи эш Панфилова, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренип турар ВЛКСМ райкомунуң чанында белгүмнүң пропагандизи эш Сычёва болгаш Кочетов аттыг колхозта политшколаның пропагандизи эш Серен-Доржу олар боттарының ажылының дуржулгазын чугаалааннар.

Белгүмнерниң-даа, политшколарының-даа өөредилге программазын хуусаазында ыяавыла доозар сорулганы ВКПүб) райкому пропагандистер мурнунга салган.

М. КАВАА-САРЫГ.

ВКП(б) Мөңгүн-Тайга райкомунда

МУГУР-АКСЫ. (Радио-биле). ВКП(б) Мөңгүн-Тайга райкомунуң чоокта чаа болган бюрозунга районда малдың байдалының дугайын чугаалашкан. Малдың баш санын өстүрер, ооң продуктулуун көвүдедир дугайында большевик партиянын, Совет чазактың айтыышкынын күүсетпишаан Мөңгүн-Тайга районнуң партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары бо чылдың кыжынынга удур элээн хемчеглерни алган. Дыка хөй малдарны оттуг черлерже сайгарып көжүргеш, оларның одарын таарыштырып турганының ачызында ол малдарның деңгели эки болган.

Ол ышкаш төрээн малдарның чаш оолдарын чидириг чок камгалап алыр талазы-биле чедиишкиниг болуп турар.

Ындыг болза-даа, районнуң мал ажылында улуг четпестер бар деп чүвени ВКП(б) райкомунуң бюрозу демиселге талазы-биле сумулар Советтери, райкүүском болгаш эң ылаңгыя көдээ ажыл-агый килдизи харыысалга чок ажылдаан, ынчангаш мал чеминиң курламыры доосту турар. Чылдагаан чок черге мал өлүрүп, малын төтчеглеп турган Мөгөн-Бүренде Серээ, Каргыда Ымыжык, Хүрен-Тайгада Торлуг-оол болгаш ол ышкаш өске-даа кижилер-биле чер-чер Советтери болгаш көдээ ажыл-агый органнары мооң мурнунда демисел чорутпаанын бюро шын эвес деп демдеглээн.

Районнуң мал ажылында бар четпестерни чоокку үеде үзүткаарын көдээ ажыл-агый килдизинге ВКП(б) райкомунуң бюрозу даасканы.

С. ТАГБА-ДОРЖУ.

Бөлүктүң ажылын улам бедик деңнелге тургузар

Улуг-Хем районда Мичурин аттыг колхозтуң № 1 хову бригадазында партия бөлүү эрткен чылдың часкы хову ажылы эгелээриниң мурнуу чарында тургустунган.

Оон бээр-ле ол партия бөлүү болза, бригаданың киржикчилериниң ортузунга организакчы болгаш кижизидикчи ажылдарны чорудар талазы-биле бодунуң улуг ролюн көргүскен. Кижилер арасынга күш-ажылдың эки көргүзүү дээш социалистиг чарыштың киржикчизи бүрүзү социалистиг хүлээлгелерни боттарынга алган.

Бригаданың киржикчилериниң социалистиг хүлээлгелерни күүседир дээш демисели болза, хову бригадазының ажылының баштайгы эки түннелин көргүскен.

Часкы тарылганы 11 ажыл хүнүнде бедик агротехникти чурумнарны сагывышаан дооскан бис. Ынчангаш тарааның күскү дүжүдү бедик болган.

Тарааны кыска хуусаада, чидириг чокка ажаап алыр деп сорулганы база күүсеткен бис. Күрүнеге дужаар тараа планы хуусаа бетинде күүсетинген. 1952 чылдың тарылгазынга херек үрезин четчир кылдыр белеткетинген.

Ол бүгү бистиң агитаторларывыстың эки ажылының түннели болган. Бригадада ажылдап турар агитаторларның кылган беседаларының, ыыткыр номчулгаларының саны хыналдазын организастаарының дугайында, партия уставының, партийжи информацияның, партийжи организастыг болгаш партийжи политиктиг ажылдың дугайында болгаш өске-даа лекцияларны дыннааннар.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

Эге организациялар секретарьларының семинары

ВКП(б) Сүт-Хөл райкому чоокта чаа районда бүдүрүлге, албан, организация черлеринде партия эге организацияларының секретарьларының ийи хонук хуусаалыг семинарын эрттирген.

Семинарның киржикчилери, үндүрген шиитпирнин күүселдезинин хыналдазын организастаарының дугайында, партия уставының, партийжи информацияның, партийжи организастыг болгаш партийжи политиктиг ажылдың дугайында болгаш өске-даа лекцияларны дыннааннар.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

АЙТЫРЫГЛАРГА ХАРЫЫ

Гегельдиң диалектиказының „ажыктыг үрезини“ болгаш Фейербахтың материализминиң „кол үрезини“

Маркс биле Энгельс боттарының диалектиктиг методун ажылдап кылырда, Гегельдиң диалектиказындан „ажыктыг үрезинин“, Фейербахтың материализминден „кол үрезини“ алганнар деп ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунда“ бижип турар-дыр, а чогум кандыг-кандыг „ажыктыг үрезинин“, „кол үрезинин“ алганыл деп чүвени харыылап берип көрөөр деп, Өвүр районда „Коммунизмче орук“ колхозтуң даргазы, пропагандист эш С. Шагжы бистиң редакциядан дилээн.

Эш С. Шагжының ол айтырыгларынга харыы кылдыр эш В. Куреневтиң чүүлүн парладывыс.

I

И. В. Сталинның «Диалектиктиг болгаш төөгү материализминиң дугайында» деп классиктиг ажылында марксисчи диалектиктиг методтуң тыптып тургустунганын немец философ идеалист Гегельдин өөредиибиле харылзаалыг кылдыр тургузуп турар.

Эш Сталинның бижип турары болза, «Бодунуң диалектиктиг методун характерлээрде, Маркс биле Энгельс болза, диалектиканың кол-кол демдектерин формулировкалаан философ Гегельди болганчок-ла айтып турарлар. Ындыг болза-даа ол дээрге, Марко биле Энгельстиң диалектиказы Гегельдин диалектиказынга дөмейлешкек дээни ол эвес. Шынында Маркс биле Энгельс Гегельдиң диалектиказындан гегельчи идеалистиг хавыкты ап октапкаш, диалектиканы бо үениң эртеми хевирлиг болдурар төлээде, ону улам ыңай хөгжүткен, ооң үүгле «ажыктыг үрезинин» алганнар» («ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзу» тыва дылда, арын 121).

Гегельдин диалектиказының «ажыктыг үрезини» чогум чүде болуп турарыл? Немец философ Георг-Вильгельм-Фридрих Гегель (1770—1831 ч.) буржуазчы (философчу бодалдың хөгжүлдезин дооскан. Гегель диалектиканың үш дүрүмнери барын айыткан: 1. Сан талазының шынар талазынче, шынар талазының сан талазынче өскерлип шилчиириниң дүрүмү. 2. Удурланышкактарның бот-боттарынче сиңип кире бээриниң дүрүмү. 3. Удурланыышкынга удурланыының дүрүмү.

«Бо бүгү үш дүрүмнерни Гегель бодунуң идеалистиг аргазынга үүгле боданыгның дүрүмнери кылдыр хөгжүткен турган: бирги дүрүм чуртталганын дугайында өөредигге — «Логика» деп номунуң бирги кезээнге; ийиги дүрүм ооң «логиказының» бүгү ийиги болгаш дыка хөй кезиин—алыс шынарның дугайында өөредигни иштеп турар; адактың сөөлүнде үшкү дүрүм болза, бүгү системаны тургузарынга үндезин дүрүм хевирлиг болуп турар» деп Ф. Энгельс чугаалап турар (Ф. Энгельс «Бойдустуң диалектиказы», арын 40. 1948 чылда үндүргени). Ынчалза-даа, Гегель материалистиг диалектик эвес, харын идеалист турган. Ооң чогаалдарының бижээнинин хевирин алырга келергей абстрактылыг боттуг амыдыралдан хоорук, эртемниң орнунга «хоорулчак болгаш бүдүүлүк гегельчи» чорук болуп турар (В. И. Ленин, «Философ тетрадтары», арын 82. 1947 чылда үндүргени).

Гегель объективтиг идеалист болуп чораан болгаш хөгжүлдениң эгелеп үнер дөзү болза, бойдус эвес, материалдыг делегей эвес, харын «октаргай бурганы» болгаш «абсолюттуг идея» деп көрүп турган. Гегель «октаргай бурганын», «абсолюттуг идеяны» эге үүл болур деп, ынчаарга бойдусту, кижиден хамаарылга чок объективтиг туруп турар материалдыг өртемчейни соннайгы үүл болур деп көрүп турган.

Өртемчейниң хөгжүлдезин кижиниң медерелинден хамаарылгалыг кылдыр көрүп турар субъективтиг идеализмден ылгаштыр, Гегель болза, кижиден хамаарылга чок болуп турар, бойдустуң болгаш кижи төрелгетен ниитилелиниң кырында туруп турар объективтиг идея кылдыр көрүп турар.

Идеалист-метафизиктерден ылгаштыр, Гегель болза, бодунуң «абсолюттуг идеязын» диалектика талазы-биле тайылбырлап турар, тодаргайлаарга, ол идея бир шынар байдалдан өске шынар байдалче доктаамал шилчип чорун турар, удурланышкактарның иштики демисели удурланыышкынга удурланышкаанче шилчип кирип турар, тодаргайлаарга, бойдус болгаш ниитилел деп материалдыг өртемчей болу берип турар. Гегель ону бодунуң «Бойдустуң философиязы» деп чогаалында тайылбырлап турар.

Үшкү үезинде, «абсолюттуг идея» бойдусту хүлээп көрбейн, бодунче дедир эглип кирип кээр, хөгжүлде база катап боданыгның талазында, ынчалза-даа, кижиниң боданыында болуп турар. Ол байдалды Гегель «сагыш-сеткилдиң философиязы» деп чогаалында көргүзүп турар.

Билип алыышкын болза, удурланышкактарның демиселин билип алы ры болур, сан талазындан шынарже шилчиишкин болур болгаш база шынардан сан талазынче дедир шилчиишкин болур, чөрүлдээ болза, кандыг-даа шимчээшкиниң болгаш хөгжүлденің үнер дөзү болур дээр дугайында Гегельдин идеязы болза, Гегельдиң диалектиказының «ажыктыг үрезинииң» үүлү ол болуп турар-дыр.

Ынчалза-даа, Гегель чөрүлдээлерни бүгү-ниитинин болур деп көрбүшаан, ол чөрүлдээлерни материалдыг өртемчейге, кижи төрелгетениниң ниитилелинге нептередип таратпайн чораан, харын ол чөрүлдээлерни үүгле медерелдиң талазынга хамаарыштырып чораан. Гегельдиң диалектиктиг методу болза, идеалистиг метод болуп турганындан, материалдыг өртемчейни болгаш кижи төрелгетениниң ниитилелин объективтиг билип алырының методу болбайн турар.

В. И. Ленин «Логиканың эртеми» деп Гегельдиң ажылын конспектилеп турган айытканы болза: «Гегель (үүгелерниң, болуушкуннарның, өртемчейниң, бойдустуң) диалектиказын билиишкиннериң диалектиказындан кайгамчыктыы-биле даап бодап тыпкан. Харын даап бодап тыпкан ол-ла» («Философ тетрадтары», арын 169).

Гегельдиң бадыткалы-биле алырга, бойдус хөгжүвейн турар, харын «абсолюттуг сагыш-бодал» хөгжүп турар. Гегельдин-биле алырга, бойдусту «абсолюттуг идея» чаяап бүдүрген, ынчангаш идея эге үүл; ынчаарга бойдус соннайгы үүл болуп турар.

В. И. Ленинниң «Философ тетрадтарында» чугаалап турары болза: «Мен Гегельди черле материалистиг ёзу-биле номчуурумну оралдажып турар мен, үүге дизе, Гегель дээрге, буттарын өрү баштандыр тургузуп каан материализм болур (Энгельстин-биле), тодаргайлаарга, бурганчыгашты; абсолютту; арыг идеяны шуут ап октап турар мен» (база ында, арын 78).

«Гегельдиң логиказын ол-ла хевири-биле ажыглап болбас; ооң шажынчы идеяларын арыглап каапкаш, оортан логиктиг (гносеологтуг) талаларны алыр херек» (база ында, арын 249). Гегельдиң диалектиказы идеалистиг болгаш шажынчы, ол диалектика хөгжүлденің амгы үедеги болгаш келир үедеги төөгүлүг үүгелериннче көрүнмейн, харын үүгле эрткен үүлдерже көрнүп турар.

Маркс биле Энгельс боттарының эртемниг материалистиг диалектиказын тургузуп тургаш, Гегельдиң диалектиказының ажыктыг үрезинин, тодаргайлаарга шимчээшкиниң болгаш хөгжүлденің принциптерин ажыглааннар, харын ынчангаш марксисчи диалектика болза, Гегельдиң методунга үндезининден удурланышкак болуп турар.

Ол айтырыгның талазы-биле К Маркстың бижээни болза: «Мээн диалектиктиг методум бодунуң үндезини-биле Гегельдиинден үүгле ылгалдыг эвес, харын ооң шуут удурланышкаа болур. Гегельге болза, идеяның ады-биле ооң мырыңай тускай субъект болдунуп турары боданыгның чорудулгазы, боттуг үүлдүң тургузукчузу болуп, ол ооң үүгле даштыкы илерээшкини болуп турар. Менээ болза, ындыг эвес, идеалдыг үүл кижиниң бажынын иштинче кииртинген болгаш ында хуулдуртунган материалдыг үүл болур боордан башка, ооң өске үүдаа эвес... Гегельдиң диалектиказы куду баштанып алган турар. Ооң шажынчы хавыының адаанда турар ажыктыг үрезинин илередир төлээде ону бут кырынга тургузар херек». (К. Маркс, «Капитал, том 1, арын 19. 1949 чылда үндүргени).

Гегельчи идеалистиг диалектикада ол ажыктыг сүүзүнү Маркс ажыткан болгаш эртемге үндезилээш, материалистиг ёзу-биле чаартын чогааткан болуп турар.

II

«Диалектиктиг болгаш төөгү материализминиң дугайында» деп оллa ажылында И. В. Сталинның чугаалап турары болза: «Бодунуң материализмин характерлээрде, Маркс биле Энгельс болза, материализмни ооң эргелеринге катап тургускан философ Фейербахты болганчок-ла айтып турарлар. Ындыг болза-даа; ол дээрге, Маркс биле Энгельстиң материализми Фейербахтың материализминге дөмейлешкек дээни ол эвес. Шынында Маркс биле Энгельс Фейербахтың материализминден ооң «кол үрезинин» алгаш, ону материализмниң эртем-философтуг теориязы кылдыр улам ыңай хөгжүдүп, ооң идеалистиг болгаш шажын-этикалыг каттарын ырадыр ап октапканнар». («ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзу», тыва дылда үндүргени, арын 121).

Фейербахтың материализминин «кол үрезини» чогум чүде болуп турарыл? Немец философ Людвиг Фейербах (1804 — 1972 ч.) материалист-метафизик чораан. Аныында 1829 чылга чедир, Гегельдиң үзелин шынгыы барымдаалап чораан болгаш ол үеде идеализмниң туружунга турган.

Гегельчи идеализмниң алыс утказын щүгүмчүлээн **баштайгы базым** болза, Людвиг Фейербахтың «Гегельдиң философиязынга шүгүмчүдел» деп 1839 чылда бижээн ному болган. Ол чогаалынга Фейербахтың бижээни болза: «Бойдустун болгаш кижиниң кызыгаарындан эртип үне бээр дээр кандыг-даа угаашкын болза, чүү-даа эвес, хей чүве болур... Ханы чажыттар бөдүүн боду бүткен чүвелерде чаштынып чыдарлар, «тываажан» орааныың дугайында сагыш салып турар угаашкынчыг философ ол чүвелерни буттары-биле тепкилеп херекке албайн чорун турар. Бойдусче ээп кээп, ону өөренири болза, кадыкшыырының карачангыс үнер дөзү ында болур».

Идеализмге болгаш шажыңга удур демиселге **ийиги шиитпирлиг базым** болза, Фейербахтың «Христиан-шажынның алыс утказы» деп 1841 чылда бижээн ажылы болган. Фейербах ол чогаалынга материализмниң тиилээнин бүгү делегейге чарлап дыннаткан. Гегельчи идеализм болза, философчу чорук-биле чагдынган хөөзүн эртем болурундан, өртемчейни болгаш ооң тывылганын шажынның үзели-биле философчу илередишкин болурундан өске чүүдаа эвес болурун Фейербах бүзүреткен.

Фейербах болза, Гегельге удурланыштыр эге үүл болза «абсолюттуг сагыш-бодал» эвес, «өртемчейниң идеязы» эвес, медерел эвес, харын олар дээрге, соннайгы үүл болурун; ынчаарга бойдус, материалдыг делегей кижиден болгаш ооң медерелинден хамаарылга чок туруп турар материя болза, эге үүл болур деп бүзүредип көргүскен.

Философияның үндезин айтырыын шак ынчаар материалистиг ёзу-биле шиитпирлээнинден болгаш Гегельдиң идеализминге шиитпирлиг согуушкунну таварыштырганындан Фейербахтың материализмнинин «кол үрезининин» утказы ооң үнүп турар-дыр.

«Людвиг Фейербах болгаш немец классиктиг философияның төнчүзү» деп бодунуң классиктиг ажылынга Фридрих Энгельс болза, «Христиан шажынның алыс утказы» деп номунга Фейербахтың бижээн идеаларының алыс утказын мынчаар бижип турар. «Бойдус кандыг-даа философчилаш хамаарылга чок туруп турар. Бойдус болза, бистернин, кижилерниң, философия чогаалдарының өзүп төрүтүнүп тыптып кээп турарывыстың үндезини болур-дур. Бойдустан болгаш кижиден дашкаар турар чүү-даа чүве чок. Шажынның хоозун чоруунун тургусканы дээди чүве болза, ол дээрге, бистиң бодувустун алыс шынарывысты үүгле хоозун ёзу-биле көргүскени болур... Ол номнуң хостакчы саңдарын көрбээн кижи болза, ол кижи ол хосталгалыг саңдарны билип ап шыдавас. Бистер шуптувус кончуг амырап турган бис, ынчангаш түр үеде Фейербахтың үзелин барымдаалап турган бис. Шүгүмчүлелдиг тайылбырлар турзажок, чаа үзелди Маркстың кайы хире өөрүшкүлүг байырлап турганын болгаш ол үзел Маркска кайы хире күштүг саңдарлыг болуп турганын «Ыдыктыг өг-бүле» деп номдан көрүп болур» (Ф. Энгельс. «Людвиг фейербах болгаш немец классиктиг философияның төнчүзү», арын 12 — 13, тускай үндүргени).

Маркс биле Энгельстиң тодаратканы-биле алырга, Фейербахтың «Христиан шажынның алыс утказы» деп ному болза, «Гегельдиң өртемчей сагыш-бодалын дүжүрүп каан» болуп турар.

Фейербахтыы-биле алырга,—«Медерел күштериниң бүгү катыжыышкыннары болза, бүгү-ле туруп турар чүвелерни, кижи бодуудан кижиге хамаарышпас чүве-дир деп ылгап билип турар»., «Бойдус—ол дээрге, кижиге херектиг үүл»... ол бойдус кижиге туруп турганы хевээр-ле, медерелге амыдыралдың чүүлү болгаш кол үндезини кылдыр билдинип турар. Бойдус дээрге, чырык, электри, магнетизм, агаар, суг, от, чер, дириг амытаннар, үнүш болуп турар; чүге дээрге, олар кижиге чаяатыныышкын-биле көстүп турбас болгаш алачаягаар-ла хөделип чоруп турарлар (Ленин «Философ тетрадтары», арын 45). Бойдус болза, бүгү-ле биилиглериниң алыс дөзү, шыныыг философия бойдустан эгелээр. Бойдус — бүгү эртемнериниң иези. «Философия реформазынга белеткел тезистер» деп үүүлүнге Фейербахтың медеглээни болза; философия эртем болуп турарының ужурунда ол бодунуң түшкелдерин бойдустан алдынгаа фактылар-биле быжыглап турар, а мисеред чаяачылал угаанныыган тыптыр эвес, чаяачылал угааны медерелдиң сөөлүнде тыптыр».

Бир эвес Гегельдиинде ёзулуг философия шажын-биле сырый тудушкак турган болза, Фейербахтыында ол философия бодун шажындан тускайлап турар черинден бодунуң эгезин ап турар.

Гегельдии-биле алырга, бүгү хөгжүлде болза, угаан-сарыылдың идепкейинин ачызы-биле болуп турар, Фейербахтыы-биле алырга, бүгү хөгжүлде бойдустуң бодунуң амыдыралынын ачызы-биле болуп турар. Бойдус идепкейлиг болгаш бүрүн тускайланчак туруп турар.

Бойдустуң туруп турары кижиден хамаарышпазын, кижиниң бүгү билии болза, даштыкы материалдыг өртемчей ооң миннииишкининге болгаш боданыынга көрүнчүктелгени ол болур деп чугаажок хүлээп көргени болза, фейербахтың бүгү материалистиг теориязының үндезини ол болур.

«Материализм болгаш эмпириокритицизм» деп ажылынга бо айтырыг талазы-биле В. И. Ленинниң чугаалааны: «Бойдустуң объективтиг дүрүм ёзугаар болурун хүлээп көрүп турары болза, бистиң медереливиске көрүнчүктелип турар даштыкы өртемчейниң, чүвелерниң объективтиг боттуун хүлээп көөру-биле Фейербахтыында чарылбас харылзаалыг болуп турар. Фейербахтың үзели болза, чайгылыш чок материалистиг үзел болуп турар» (Чогаалдар, том 14, арын 142).

Фейербахтың өөредиинин марксизмленинчи классиктери ынчаар бедик үнелеп көргеннер. Марксизмге Фейербахтың өөредиинин ужур дузазы болза, «Гегельдиң идеализминден шиитпирлиг чарылганында болгаш материализмни доктаадып тургусканында болур» (В. И. Ленин).

Ынчалза-даа, Маркс биле Энгельс болза, фейербахтың материализминиң кызыызын мырынай эгезинден тура-ла көргеннер. Фейербахтың материализми хайгааракчы шинчилиг, метафизиктиг болуп турган болгаш бодунуң материалистиг теориязын кижи төрелгетен ниитилелин өөренириинче нептеретпейн, үүгле бойдустуң болуушкуннарын материалистиг тайылбырлаары-биле кызыгаарлатынып турган.

«Фейербах материалист болзажок, ол төөгүнү көрбейн турар, ол төөгүнү тодарадып көрбейн турар болганда,— ол черле материалист эвес» (К. Маркс болгаш Ф. Энгельс. Чогаалдар, том 4, арын 35).

Фейербахтың материализминиң кызыызының кол чылдагааны болза, идеалистиг хевирлиг болзажок Гегельдиң ажытканы диалектиканы ооң билбейн турганында болур.

Фейербах гегельчи философияның шуптузун эртемниг эвес деп, шажынчы деп санааш гегельчи идеализмден ойталааш, гегельчи диалектиканы база херим артынче октапкан. Фейербах ол философиядан «ажыктыг үрезинни» үндүрүп ап шыдаваан.

Гегель-даа Фейербах-даа, оларның философчу салгакчылары-даа эртемге үндезилээн материалистиг философияны тургузуп шыдаваннар.

Ёзулуг эртемниг фолософияның үндезилекчилери болза, Маркс, Энгельс, Ленин, Сталин болур. Марксисчи философия бойдустуң болгаш ниитилелдиң хөгжүлдезинин ёзулуг хоойлуларын ажыдып берип турар, марксисчи философия бойдус болгаш ниитилел дугайында эртемни билигниң болгаш практиктиг ажылдарның тода эртемниг методу-биле — марксисчи диалектиктиг метод-биле чепсеглеп турар.

Марксисчи диалектиктиг метод бойдустуң болгаш ниитилелдиң бүгү-ниити хоойлуларының көрүнчүктелиишкини, бойдустуң, ниитилелдиң болгаш боданыгның бүгү-ниити хоойлуларының дугайында эртем болбушаан, бүгү эртемнерге-даа, капитализмге удур бүгү делегейге коммунизмниң тиилелгези дээш ажылчын ангының революстуг демиселинге ажыглаары-биле делегейниң бүгү чурттарының марксисчи-ленинчи партияларының практиктиг ажыл- чорудулгазынга албан өөредиг болуп турар.

В. КУРЕНЕВ.

АНЫЯК БАШКЫЛАРГА ДУЗАЛАМЧЫ

Башкы Нюрсаттың дуржулгазындан

Кичээлдиң темазы: узадыр адаар ажык үннер дугайы сорулгазы: узадыр адаар ажык үннер дугайында билигни уругларга бээри болгаш ону быжыктырары турган.

Кичээлдиң чорудулгазы мынчаар эгелээн: башкы класска кирип келгеш, өөреникчилерни ажылче оргаизастап, ыыт-шимээнин сокса-дып, бажыңга берген ажылды хынаарынче кирипкен.

Башкы: Бажыңга берген онаалганы күүсеткен кыдыраажыңарны уштуп белеткеп алыңар. Өөреникчилер артык дааш-шимээн үндүрбейн кыдырааштарын ажып белеткеп алганнар.

Башкы: Эрткен грамматика кичээлинге кандыг онаалга бергенин, өөреникчилер грамматика номундан кандыг мергежилгени күүседип келир ужурлуг турганын чугаалаан. Берген онаалганы өөреникчилериң канчаар күүсеткенин ийи-үш хире өөреникчиниң ажылын хынаары-биле дооскаш, оларның онаалга күүсеткен кыдырааш бүрүзүн чыгаш хынаары-биле ап алган.

Башкы: Ам, эрткен кичээлде грамматика талазы-биле өөренген материалывысты катаптаалыңар, уруглар. Эгезинге П биле Т деп үжүктер кирген сөстерден бодап алыңар. Бодап алган сөстериң чугаала, Хандыжаа.

Өөреникчи — **парлалга, пар, паш, теве, терге, тараа.** Ол үжүктерни шын бижиириниң дугайында дүрүмнү чугула.—Бир эвес сөстүң эгезинге тыныштыг дүлей үн дыңналыр болза, **П, Т** деп үжүктерни бижиир. Тыва сөстериң эгезинге **б — д** деп үжүктерни канчаар шын бижиирил, чугаала, Толя. — Бир эвес тыва сөстериң эгезинге тыныш чок ыыт-кыр үн дыңналыр болза, **б, д** деп үжүктерни бижиир. Өөреникчи ол дүрүмнүң чижектерин бүрүнү-биле шын чугаалаан. Сөстүң сөөлүнге **г** деп үжүк турар ындыг тыва сөстерден бодап алыңар. Чугаала, Валя. — **даг, баг, суг, чуг, чаг.** Тыва сөске **г** деп үжүктүң дакпырлап кирер сөстеринден чугаала, Валя. — **дагга, сугга, адыгга, арыгга.**

Башкы: Ынчаарга эрткен кичээлге өөренгенивис материалды эки шиңгээдип алган-дыр силер. Ам бирги улдунда эрткен материалдан катаптаалыңар.— Сөстерни канчаар слогтаарыл? Өөреникчи: — Сөстерни слогтаарда, оларда чеже ажык үн барыл, ону барымдалаар.

Чижээ: **а — дыг.**

Башкы: **Чечектелген** деп сөстү самбырага кым кээп слогка чарарыл? Өөреникчи — **че-чек-тел-ген.**

— Слог деп үүл? — Сөстерни ажык үннерге чарарын слог деп адаар.

Катаптаашкынның үезинде айтырыгларны ниити классче салгаш, ооң соонда планда айыткан өөреникчиге харыылаткан турар. Катаптаашкынның соонда башкы ниити түңнелди чижектер-биле холбаштырып тургаш үндүрген.

Катаптаашкын төнген. Чаа теманың адын, ай, хүнүн башкы самбырага чараштыр, тода бижип бергеш, өөреникчилерниң кичээнгейин бодунче углай организастапты. Чаа теманың тайылбырын башкы тодаргай чижектер-биле тайылбырлап эгелээн. Самбырага мындыг сөстерни бижип берди: **ол — оол, сын — сыын, кир — киир, көр — көөр.** Бо сөстерни топтап көрүп, эки бодап алыңар. Билдинмес сөстер бар-дыр бе, уруглар?

Башкы: **сын** дээрге, тайга дээн уткалыг, а **сыын** дээрге, аң ады-дыр.

Башкы: **Ол — оол** деп сөстер дынналырының талазы-биле кандыг ылгалдыгыл, Лена? — Бир дугаар сөс кыска адатынар-дыр, ийи дугаар сөс узады адатынар-дыр.

Башкы: Ол деп сөс каш үжүктен тургустунганыл, Кара-оол? — Ийи үжүктен тургустунган. Ынчаарга, ийи дугаар сөс каш үжүктен тургустунганыл, Вера? — Үш үжүктен тургустунган.

Бир дугаар сөсте каш ажык үжүк барыл, чугаала, Мария. — Бирги сөсте чаңгыс ажык үжүк бар. А ийи дугаар сөсте каш ажык үжүк барыл, Люба? — Ийиги сөсте ийи ажык үжүк бар.

Башкы: Самбырада бижип каан теманың адын, ай, хүнүн кыдыраажыңарга бижип алыңар. Бо чижектерни база бижип алыңар. Баштайгы чижектерни балааш, чаа чижектерни бижип каан: **кажаа, хирээ, керээ, кежээ.**

Узадыр адаар ажык үннүг сөстерден боланып алыңар. Өөреникчи: — **дииң, өөрен, соок, чоок, чаан, чоон.** Бо сөстерде ажык үннер канчаар дыңналып турарыл? — Мында ажык үннер узадыр адатынып турар-дыр. Чаа теманы чижектер-биле шак ынчалдыр тайылбырлааш, ооң соонда дүрүмүн чугаалааш, «узадыр адаар ажык үннүг сөске ийи ажык үжүктү бижиир» деп допчузу-биле бижиткен. Чаа материалды өөреникчилер кайы хире билип алганын болгаш кичээл бодунуң сорулгазынга четкенин илередир төлээде, быжыглаашкынны чоруткан

Башкы: Бо хүн үү деп тема өөрендивис уруглар. Өөреникчи — узадыр адаар ажык үннер дугайында өөрендивис. Узадыр адаар ажык үннер дугайында чижектерден кым чугаалаарыл? Өөреникчи: **аал, көөр баар, хоорай, бызаа.** Узадыр адаар ажык үннерни канчаар шын бижиирил? — Узадыр адаар ажык үннүг сөстерни ийи ажык үжүк-биле бижиир.

— Шын-дыр.

Быжыглаашкын төнген. Башкы ниити түңнелди чугаалап берген.

Бажыңга онаалга: «Тыва дылдың өөредилге номунуң 76 арында 188 мергежилгеде узадыр адаар ажык үннүг сөстерни ушта бижип эккээр» — деп, башкы чугаалааш, самбырага номнуң арын дугаарын бижип берген. Кичээл шак ынчаар доозулган.

Кызылдың № 2 ортумак школазының башкызы К. Т. Нүрсаттың төрээн дылдың кичээлдеринге ажыглап турар бо мындыг методтары чөп болгаш, оларны школага башкылаашкынның деңнелин бедидер талазы-биле өске башкылар база боттарының ажылынга ажыглаза чогуур.

И. ЭРГИЛ-ООЛ.

Таңды районнуң хуучуларының район конференциязы

Таңды районнуң хереглел кооперациязының хуучуларының район конференциязы болуп эрткен. Хереглел кооперациязының 1951 чылда чоруткан ажылының талазы-биле отчёттуг илеткелди райпонуң баштаар черииниң даргазының хүлээлгезин күүседип турар эш Ковалёв кылган.

Райпо 1951 отчёттуг чылда чамдык ажылдарның талазы-биле элээн көргүзүглерлиг болган. Бараан саарылгазының чыл планын 116,4 хуу, белеткелдериниң планын 109 хуу, хөй-ниити чемненилгениң планын 147 хуу күүсеткен. Чурттакчы чоннун, ылаңгыя сууржуң амыдыралче шилчип турар колхозчуларның хереглелдерин хандырар талазы-биле районнуң хереглел кооперациязы энир чылгызындан ыракта дээре ажылдаан.

Ооң-биле чергелештир райпонуң ажылында дыка улуг четпестер бар болуп турары конференцияга келгеш чүве чугаалаан төлээлериниң саналдарындан болгаш отчёттуг илеткелден илерээн. Чүнүң-даа мурнунда кадрлар-биле ажылда четпестер бар, райпонуң баштаар черииниң удуртукчу ажылдакчыларында безин ажылга ээ-харыысалга чок, арагалаар, албан-дужаалын хуунуң херээнге ажыглаар чоруктар бар болуп тургулаан. Ындыларга райпо баштаар черииниң даргазы турган Коновалов, райпонуң белеткел конторазының директору турган Петенёв болгаш садыг килдизииниң эргелекчизи турган Небоянов олар хамааржырлар.

Кадрлар-биле ажылдың багай тургустунганы-биле кооперациячың хөренгизин самчыгдаар чоруктар бар болуп турар. Отчёттуг үениң иштинде самчыгдалдарның түнү 145 муң рубль четкен. Садыг ажылдакчылары тургулааннар: Сенгинжик 36 муң рубльди, Бобылев 25 муң рубльди, Коломысов 2 муң рубльди самчыгдааннар.

Улуг четпестериң бирээзи болза, райпо баштаар чер ниити чемненилге черииниң ажылын экижитпээни болур. Ооң ужурундан белеткел турар чемнериниң ассортиментизи кызыы, шынары куду болуп турар болгаш чемненикчилерни үр манадыр, оларга доңгун хамаарылгалыг болуп турары таарышпас дээрзин хуралдың киржикчилери буруу-шаап шүгүмчүлээннер.

Районнуң хереглел кооперациязының мурнунда дыка улуг сорулгалар салдынып турар. Бараан саарылгазының планын үгле үгүрүк бараанар-биле садыглаары-биле эвес, хереглелдиң бүгү бараанна-рынга, шынарлыы-биле чедип алыры негетинер. Ооң ыңай сууржун амыдыралче шилчип турар колхозчуларның негелдезин хандырарынче улуг кичээнгейни угландырар. Чижээлээрге, демир-оруннар, столдар, сандайлар болгаш сава аймаан кодээ магазиннерге садыглаарын калбартыр.

К. КАНЧЫЫР-ООЛ,
Таңды районнуң Ленин аттыг колхоз.

Тожу районнуң белеткел организацияларының ажылдакчыларының чөвүлел хуралы

Бо чылдың февраль 28-те Тожунуң белеткел организацияларының ажылдакчыларының чөвүлел хуралы Тоора-Хем суурунга болуп эрткен, анаа эрткен 1951 чылда белеткелдериниң түннелин болгаш 1952 чылда белеткел организацияларының сорулгаларының дугайында райуполминзаг эш Дорофеев илеткел кылган.

Илеткелчи районнуң белеткел организацияларының эрткен 1951 чылда күрүне мурнунга күүседир планнарны боттандырарынга элээн хемчеглерни алганын бодунуң илеткелинге чугаалаан. Район күрүнеге дужаар эыт планын 114,6 хуу, дүк планын 193,0 хуу, алгы-кештин планын 128,6 хуу, 1951 чылдың IV кварталда өлүк белеткээриниң планын 128,6 хуу күүсеткен. Саадачда төп белеткел пунктузунда ажылдап турар белеткелчи эш Крылов белеткелдериниң чыл планын ажыр күүседип ак-сеткилдиг ажылдап турарын демдеглээн.

Ооң-биле чергелештир районнуң белеткел организацияларының ажылында улуг четпестериң бар болуп турарын илеткелчи болгаш чөвүлел хуралга санал берген эштер илереткен.

Районнуң белеткел организациялары, ооң ажылдакчылары белеткелдер ажылының талазы-биле чурттакчы чоннуң ортузунга тайылбыр массалыг ажылды четпес чорудуп турары-биле белеткел талазы-биле чамдык хүлээлгелер күүсетинмейн баргылаан.

Районнуң алгы-кеыш белеткелиниң чери 1951 чылда үүрмек алгы-кеыш, ылгы малдың чел, кудуруун белеткээриниң планын күүсетпээн. Райпо 1951 чылда балык тударының планын үгле 55,8 хуу күүсеткен. Район боду бүткен байлактар: кат, мөөгү болгаш өске-даа үүлдер талазы-биле областың эң байлак черлериниң бирээзи болуп турар, ындыг турбуже 1951 чылда ол талазы-биле планнар күүсетинмээн.

Районнуң белеткел организацияларының ажылдакчылары социалистиг чарышты калбартып тургаш, 1952 чылда белеткелдериниң планын хуусаа бетинде ажыр күүседирибиле чөвүлел хуралдан хүлээлгелерни алган.

Чөвүлел хуралдан Тере-Хөл районунуң белеткел организацияларының ажылдакчыларын социалистиг чарышка кыйгырганнар.

К. ШЫЫРЫПЧЫК.
Тожу району.

Суму Соведи чүге хемчег албайн турарыл?

Бистиң областың ажылчы чонунуң кадык камгалалының херээ дээш большевик партия, Совет чазак оиза сагыш салып, медицина албан черлериниң четкизин улам калбартып, кадыкшылганың хемчеглеринге хөй түннүг акша-хөренгини үндүрүп, хөй санныг кадрларны чорудуп турар.

Ол хире улуг дузаламчыларны чөп ажыглаарының улуу, чер-чер Советтериниң чамдык удуртукчулары кадык камгалалының херээн боттарының ажылынга шуут хамаарылга чок үүл кылдыр көрүп, ооң практиктиг удуртулгазындан дашкаарлап турары канчап-даа таарышпас. Ооң бир тодаргай чижээ кылдыр Өвүр районуң Дус-Даг суму Соведин ап болур.

Дус-Даг болза, девискээр-даа, чурттакчы чонунуң санының-даа талазы-биле районда эң улуг сумуларның бирээзи. Ынчаарга суму Совединиң талазындан ында эмнелге пунктузун алгыдар дугайында хемчег албайн келгени-биле эмнелгээ келген аарыг улус чыттырып эмнедир чер чогундан 10—15 километр ырак черлерден кирип эмнедир ужурга удаа-дараа таваржып турар.

Суму төвүнде эмнелге пунктузунуң ажылын чиигедир төлээде, «Совет Тываның беш чыл ою» колхозтуң суурунга эмнелге салбырын шагда-ла ажыдар ужурлуг турган. Ол дугайын ол колхозтуң ажылышчилери-даа, сумуда эмнелге пунктузунуң эргелекчизи-даа район организацияларының, областың кадык камгалал килдизиниң мурнунга негелдени хөй удаа тургузуп келген. Ол черлер чүүлдүг-дүр деп көрбүшаан, чаа ажытынар эмнелге салбырынга ажылдаар оран-саваны хандыргаш, ону дүрген ажыдар дугайында суму Совединиң даргазынга болгаш колхозтуң баштаар черинге эмир чылын-на дааскан турган. Ол амдыгаа чедир күүсетинмээн.

Суму Совединиң даргазы эш Кончукка эмнелге ажылының дугайында кандыг-даа айтырыг тургузуп, дузаламчы дилээрге, ону чөп-түр деп көөр ийикпе дүрген шиитпирлеп бээр ужур кажан-даа турбаан. Ооң туржук, харын «ындыг черде аарыг өөскүп, бергедеп турар апаарга, кандыг хемчеглер алза экил?» деп, эмчи болгаш ажылчы чон оон арга-сүме айтырып, дуза эреп келирге, Кончук тургаш: «Мен канчаар мен? Биеэ шагда болза, сүзүк билир үүве болгай, а бо шагда маадыр чорук тиилээр апарган үүве ышкажыл» деп, дүште-даа чок харыылап каап турган. Ол та үү дээн уткалыг харыы үүве ыйнаан, чогум кандыг кижинин үзели үүве ийик, улус пат-ла кайгап турган.

Кижи бодаарга ынчаар харыылаарының орнунга, харын арга-сүмезин кадып, эрге-чагырганың шугуму-биле далаштыг хемчег алза чогуур турган ышкаш.

Шынында ол сумунуң девискээринде сөөлгү үеде чамдык аарыглар тыптып, медицина дузаламчызы улуу-биле хереглетинип турар апарган. Суму Совединиң, хөй-ниити организацияларының боттуг дузаламчызы чокка чангыс эмчи ук аарыгларга удур чедишкинниг демисел чорудуп шыдавас дээрзи билдингир. А эш Кончук ажылчы чоннуң кадык камгалалының херээн чөп удуртуп, аңаа дузалажырының улуу, харын үүгле ийи суур аразынга арагалап шаварынга өйлежип турган.

Мынчангаш Дус-Дагда эмнелге пунктузунуң ажылдаар оран-бажыңын алгыдары-биле чергелештир, ол сумуда «Совет Тываның беш чыл ою» колхозтуң суурунга чаа эмнелге салбырын ажыдар дугайында суму Соведи шыңгыы хемчеглерни ап, чоннуң кадык камгалалының херээн үндезини-биле экижитсе чогуур.

В. БҮРБҮ.

Районнуң ветеринар участогунуң ажылдакчылары үүнү кылып турарыл?

Тере-Хөл районнуң хуу ажылагыйлыг чонунуң 80 ажыг хуузу коллективтиг ажыл-агыйда кирген болгаш районнуң ниити малының дыка хөйү колхозтуң ниитилештирген малы болуп турар.

Ынчангаш районнуң көдээ ажылагый килдизи болгаш ооң тускай эртемниглери улуг кичээнгейни ниитиниң мал ажылынче салыр ужурлуг. Ындыг турбуже, районнуң ветеринар участогу (эргелекчизи Чумаров) колхоз малыче сагыш салбайн турар. Херек кырында «Большевик» колхозтуң мал эмчизинге ветфельдшер Найданны тургузуп каан боордан аңгыда, Чумаров-даа, өске-даа тускай эртемниг ажылдакчылар колхозче барбайн турар болгаш ында ниитиниң малының азырал-ажаалдазы кандыг турарыл деп үүвени сонуургап көрбейн турар.

Эш Найдан колхозтуң тускай черлерде үзүп кыштаглаткан малдарын эргип күш четпейн турар.

Ам колхозтуң шээр малы кидин төрүп эгелээн. Шак мындыг өйде, мал ажылының тускай эртемниглериниң район төвүнден үнмейн турарын кижи кайгаар үүве. Ужуру болза, тускай эртемниглер колхозче үргүлчү барып, кыштаглаашкында малдарның байдалын көрүп, чаш малдарны канчаар азырап, доруктурар дугайында арга-сүмелерни малчыларга бээр ужурлуг эвес үүве бе?

Н. БАЛГАН.

Районнар солуннарынче улуг кичээнгейни салыр

Большевик парлалга совет улустуң улуг болгаш чаагай херээнге бараан болуп турар. Кажан бистиң чуртувус социализмден коммунизмче шилчиишкинни боттандырып турар үеде ооң сорулгазы улам-на нарын болгаш харыысалгалыг апарган.

«Парлалга болза, үгле хүн бүрү эвес, а шак бүрү өзер ужурлуг — ол дээрге бистиң партияның эң-не чидиг, эң-не күштүг чепсээ» — деп эш Сталин өөредип турар.

Бистиң чуртувуста парлап үндүрүп турар солуннарның иштинде база бир чугула черни район солуннары ээлеп турар. Интеллигент, ажылчын, колхозчу калбак активтерге даянгаш, чер-черниң амыдыралының боттуг фактыларынга үндезилээш ажылчы чоннуң политиктиг медерелин көдүреринге, оларның күжүн партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын күүседири дээш демиселге мобилизастаарынга олар улуг аргаларлыг болуп турар.

Бистиң областың 7 районнарында солуннар бар. Оларның сорулгазы болза, массаның коллективтиг пропагандизи, агитатору болгаш организатору болур бодунуң ролюн амыр-дыш чок бедидери болур.

Ындыг турбуже, район солуннарының ажыл-чорудулгазында улуг четпестер бар. Үүл дээрге, район-солуннарының хөй кезии идея-политика болгаш культура талазы-биле куду деңнелдиг болуп, номчукчуларның хүн-бүрүде өзүп турар бедик негелдезин хандырбайн турар.

Район солуннары штаттан дашкаар калбак активтерниң бижээн үүлдерин хөйнү парлаарының орнунга редакция ажылдакчыларының боттарының бижээн үүлдерин хөйнү парлап турарлар. Ынчангаш, ол солуннарның ажылынга партия, советтиң активтериниң болгаш мурнакчы колхозчуларның, МТС ажылдакчыларының, көдээ интеллигентилериниң киржилгези кончуг эвээш болуп турар.

В. И. Ленин болза, совет парлалганың кол сорулгазы массаны боттуг барымдааларга болгаш амыдыралды бүгү талаларының үлегер-чижектеринге өөредири болур деп айтып турган. Ынчангаш В. И. Ленин солун ажылдакчыларын — «коммунизм тудуушкунунуң эң-не өөдүүн, ынчалза-даа дириг шынарлыг, амыдыралдан алдынган, амыдыралга хынатынган фактыларынче улуг кичээнгейни салыр» деп өөреткен.

Бистиң районнар солуннарывыс социалистиг чарыш айтырыының дугайында материалдарны парлаарынче эвээш кичээнгейни салып турар.

Бистиң областың үлетпүр бүдүрүлгелеринде, колхозтарында, МТС-теринде чаа техниканы шиңгээдип өөренип алган бедик бүдүрүкчүлүг ажылын көргүзүп турар кайгамчык эки стахановчулар хөй. Чижээ: Шагаан-Арыг МТС-зиниң комбайнёрлары эштер Бюрбю, Бальчир-оол; Таңды районда трактор бригадаларының бригадирлери эштер Шелепов, Ермолаев; Сарыг-Сеп МТС-зиниң тракторизи эш Салчак Таважик, Бии-Хем МТС-зиниң комбайнёру эш Иванов, Чөөн-Хемчик районда «Октябрь 30 чыл ою» колхозта мал кадарчызы эш Монгуш Мөнге болгаш өске-даа бедик дүжүт дээш, ниитиниң мал ажылын хөгжүдери дээш демисежип турар кайгамчык эки мастерлер хөй. А бистиң районнар солуннарывыс мурнакчылар дугайында тодаргай чайыннанчак материалдарны парлавайн турар болгаш мурнакчыларның ажылының арга-дуржулгазын массаже нептередир ажылды чорутпайн турарлар.

Массаның көдүрүп үндүрүп, калбартып турар социалистиг чарыжының дугайын бүгү тала-биле ханы чырыдары районнар солуннарының чугула хүлээлгези болур. Редакция ажылдакчылары бүдүрүлгелериниң чаартыкчы-эгелекчилериниң дуржулгазын нептередир, үнелиг эгелээшкин бүрүзүн туюлунга чедирер дээш пропаганда ажылын калбартырыңче улуг кичээнгейни салыр ужурлуг.

Районнар солуннары партия, комсомол организацияларының болгаш сумулар Советтериниң, школалар болгаш культур-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын кыры-биле, систем чокка чырыдып турарлар.

«Чаа амыдырал», «Бурунгаар», «Колхозчу», «Ленинчи орук» ышкаш районнар солуннары материалдарны кончуг чевен редакторлап эдип турар болгаш полиграфия талазы-биле багай чыскаап тургузуп турар.

Районнар солуннарының редакциялары номчукчу болгаш автор активтер-биле массалыг ажылдарны доктаамал чорутпайн турар. Ылаңгыя 1951 чылда Бии-Хем районнуң «Сталинчы» деп солуну большевик парлалганың хүнүн безин демдеглеп эртирбээн. ВКП(б) Каа-Хем райкомунуң болгаш райкүүскомунуң органы — «Колхозчу» солуннун редакциязы массалыг ажылды чедир үнелеп көрбейн турар.

Партия райкомнары район солуннарының ажылын багай удуртуп турар. Ажыл-агый болгаш культур-тургузуушкунунуң ажылын боттуг болгаш тодаргай удуртурунга эң чугула чепсек болур боттарының солуннарын партия райкомнары сула ажыглап турар болгаш солуннарының ажылдарының дугайында отчётларны ховар дыңнап турарлар.

ВКП(б) обкомунуң бюрозу чылдың март айның 6-да хүлээп алган бодунуң доктаалынга район солуннарының ажылынга удуртулганы шиитпирлии-биле экижидерин, редакцияларның ажылын хүн-бүрү углап-баштаарын болгаш оларга бүгү таланың дузаламчызын көргүзерин партия райкомнарынга айыткан. Район солуннарының идея-политиктиг деңнелин бедидип, көдээге политиктиг болгаш ажыл-агый, культур ажылдарын бүгү тала-биле көдүреринге солуннарның кижизидикчи болгаш организакчы ролюн күштелдирерин чедип алыры эң чугула.

Районнар солуннарының дугаар санынга эң код темалыг, билдингир дыл-биле сонуурганчыг кылдыр бижээн мурнуку үүлдер, колхозтарның, МТС-терниң, бүдүрүлгелериниң болгаш партия, совет, хөй-ниити организацияларының культура албан черлериниң ажылының дугайында үүлдер, бүдүрүлгелериниң чаартыкчы-эгелекчилериниң ажылының арга-дуржулгазының дугайында үүлдер, колхозчуларның чаагаалары; чурттуң, областың, районнуң амыдыралының дугайында солун болгаш допчу медээжигештер кирген турар ужурлуг. База бүгү делегейде болуушкуннарның дугайында СЭТА-тың телеграммаларының допчулалын парлаары чугула.

Партийжи удуртулганың хүлээлгези болза, районнар солуннарының арыннарынга чедиигир большевикчи шүгүмчүлелди калбартыры, солуннарның шүгүмчүлелдиг материалдарын үргүлчү деткип, шүгүмчүлелдиң деңнелин бедидерин болгаш ооң үре-түңнелдиг болурун чедип алыры болур.

Район солуннары—«Чаа амыдырал», «Ленинчи орук», «Колхозчу», «Бурунгаар» боттарының арыннарынга большевикчи шүгүмчүлелди сула калбартып турар. Номчукчуларга дыңнадыг кылдыр «Бистиң материалдарывыстың изи-биле» — деп шүгүмчүлелге харыыларны ховар парлап турар болгаш шүгүмчүлелдиң үре-түңнелдиг болур чоруу дээш демисешпейн турар.

Районнар солуннарының чугула сорулгалары болза, часкы тарылгага белеткелди чедиишкинниг чоруткаш, кыска хуусаада эртирери дээш, бүгү көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдүн бедидери дээш, ниитиниң малының баш санын бүгү тала-биле өстүрери болгаш продуктулуун бедидери дээш, колхозчу ажылагыйны улам ынай быжыглаары болгаш бүгү тала-биле хөгжүдери дээш, колхозларның бүдүрүлгелериниң культура-амыдырал болгаш чуртталга бажыңнарының тудуушкунунуң планын күүседири дээш, бүгү ажыл-ишчилериниң күжүн сырый организастаары болур.

Ындыг болза-даа, район солуннарының редакциялары часкы тарылгага белеткелди багай чыдып турар. Бедик дүжүт дээш, мал ажылын сайзырадыры дээш, көшкүн араттарны сууржуң амыдыралче шилчидери дээш демиселдиң чугула айтырыынче сагыш-салбайн турарлар. Чижээ, «Бурунгаар» солуннуң редакциязы (редактору эш Паву) Тес-Хем районнуң колхозтарының болгаш МТС-тиң часкы тарылгага белеткел ажылдарының байдалының дугайында ханы анализтиг материалдар бербейн турар. «Колхозчу» солуннуң редакциязы (редактору эш Плясовских) Каа-Хем районнуң көдээ ажыл-агыйының эки дуржулгазын көргүзүп турар материалдарны кончуг эвээш болгаш чедимче чогубиле берип турар. «Большевик» солуннуң редакциязы (редактору эш Чешуин) 1951 чылда Таңды районнуң колхозтары тудуг планын күүсетпээн, ындыг турда-ла бо чылын колхозтарның тудуунуң дугайында ам-даа чырытпайн турар.

Большевик парлалганың күжү — масса-биле тудуш болгаш үзүктел чок харылзаалыында болур. Районнар солуннарының редакцияларынга бүдүрүлгелериниң стахановчуларындан, колхозтарның даргаларындан, трактористерден, комбайнёрлардан, партия, совет активтериниңден, башкылардан, көдээ ажыл-агыйның специалистериниңден, ферма эргелекчилериниңден, кадарчылардан чагаалар үзүк чокка кээп турар кылдыр редакциялар автор активтер болгаш номчукчулар-биле үзүктел чок ажылдарны чорудар ужурлуг.

Бир эвес редакциялар боттарының мурнунда турар сорулгаларны чедиишкинниг күүседир деп бодаар болза, номчукчулары-биле быжыг харылзааны тургузуп, редакцияга кээп турар бижикчилериниң чагааларын саадалга чокка чогуур өйүнде шиитпирлээш ээлеринге харылап берип турар херек. Редакциялар боттарының номчукчуларындан хоорук турар болза, солунун дайынчы, чидиг, сонуурганчыг кылдыр үндүрүп шыдавас.

ВКП(б) обкомунуң бюрозу «Районнар солуннарының ажылын экижидер дугайында» доктаалынга районнар солуннарының бадылатынган тиражын 1952 чылдың апрельдиң 1-де бүрүн күүсеткен турарын ВКП(б) райкомнарынга болгаш «Союзпечатка» дааскан. Бо чылдың марттың 1-де «Большевик» солуннуң чагылгазы 1500 кезектиң орнунга 389 кезек, «Бурунгаар» солуннуң чагылгазы 1100 кезектиң орнунга 560 кезек, «Чаа амыдырал» солуннуң 484, «Кызыл тук» солуннуң 460 кезек болуп турар. Районнар солуннарының массаже калбарып нептерээрин организастап, тиражтарның бадылатынган планын чугаажок күүседирин чедип алыры эргежок чугула.

Д. РЫЛОВ.

МТС-тернің колхозтар-биле херээлерин өй-шаанда чарар болгаш үлегерлик-биле күүседир

ВКП(б) ТК-ның Февраль пленуму «Дайын сөөлүнде үеде көдээ ажыл-агыйны көдүрер хемчеглер дугайында» доктаалынга МТС-тер биле колхозтар аразынга керээни херекке албас чорукту буруу шапкан.

Ооң-биле холбаштыр, чаңгыс-аай хевирлиг чаа керээни бадылап үндүрген.

Көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүнүң чогуур деңнелин, МТС-тернің тракторларының болгаш колхозтарның тыттар күштериниң күүседир көдээ ажыл-агый ажылдарының тодаргай хемчээлин, ажылдарның күүселдезиниң шынар талазы-биле көргүзүглерин болгаш хуусаазын, агротехниктиг хемчеглерни сагыырын, МТС-тернің тракторларының ажылы дээш күрүнеге натуралдыг төлевирни өй-шаанда күүседир талазы-биле колхозтарның хүлээлгелерин тодаргай айтып турар ындыг чаңгыс аай хевирлиг керээ болза, МТС-тер биле колхозтарның кайызынга-даа ажыктыг болур хүлээлгелерни алырын көрүп турар.

Областың элээн хөй МТС-тери болгаш колхозтары керээ ёзугаар алган хүлээлгелерин ак-сеткилдиг күүседип тургаш, 1951 чылда чамдык ажылдарны эки күүсеткенин хыналда көргүскен.

Таңды, Бии-Хем, Сүт-Хөл болгаш өске-даа чамдык районнарның колхозтары МТС-тернің дузазы-биле часкы тарылганы кыска хуусаада чорудуп, эки дүжүттү алганнар.

МТС-тер биле колхозтар аразынга керээлер талазы-биле Шагаан-Арыг МТС үлегерлиг ажылдаан. Керээлерни чарып эгелээриниң мурнунда МТС директору эш Гордей болгаш улуг агроном эш Сагаяков олар колхоз бүрүзүнге чорудар трактор ажылдарын планнап ап турганнар. Ол сорулга-биле МТС-тің ажылдакчылары колхозчулар-биле кады ниити ажылдарның хемчээлин тодараткаш, МТС-тің тракторларын колхозтарга үлей планнап турган. Чамдык трактор бригадаларын элээн каш колхозтарга ажылдаар апаарга, трактор бригадалары колхозтарга ээлчег-биле ажылдаар кылдыр планнап алыр турган.

Тус-тус колхозтарга трактор ажылдарының хемчээлин тодараткан соонда ниити планны чогааткан болгаш ол планны колхозтар даргаларының, трактор бригадаларының бригадирлериниң киржилгези-биле МТС чөвүлелинге чугаалажып көрген. Керээлерни бүгү тала-биле ынчаар чугаалажып көөр чорук улуг ужур-дузалыг болган. Колхозчулар чамдык чазыгларны эдип, мурнунда практикага көзүлген четпестерни катаптавазынга эргежок чугула чазалгаларны киирип турган. Планны ынчаар чугаалажып көрген соонда ону район организацияларынга көрүп турган. Ол чорук керээлер чарар талазы-биле ажылдарны дыка чиигеткен.

Керээлерге көдээ ажыл-агый ажылдарының үелерин, трактор бригадаларының тус-тус ажылдаар черлерин, агротехниктиг хуусаларны айыткан турар.

Часкы хову ажылдары эгелээри билек-ле Шагаан-Арыг МТС-тің удуртур чери болза, бригада бүрүзү колхозтар мурнунга алган хүлээлгезин канчаар күүседип турарының талазы-биле боттуг контрольду чорудуп турган. Ооң-биле кады МТС-тің мурнунга алган хүлээлгелерин колхозтарның талазындан күүселип турарын база контрольдаар. Ооң түңнелинде Шагаан-Арыг МТС-тің керээ чарган колхозтарынга трактор ажылдарының планы кол-кол ажылдар талазы-биле керээ ёзугаар айыткан хуусаада дооступ турар.

Моон ангыда, ындыг керээлерни херекке албайн, керээ ёзугаар алган хүлээлгелерин күүсетпес чоруктар чамдык колхозтарда болгаш МТС-терде бар болуп турар.

1951 чылда колхозтар-биле керээлерни үреп турган таварылгалар эвээш эвес болган. Чижээ, Кызыл-Мажалык МТС колхозтарга трактор ажылдарының планын чедир күүсетпээн, ооң иштинде күскү ангыс аңдарылгазын үүгле 67 хуу күүсеткен. Хову ажылдарының чамдык хевирлериниң талазы-биле планын Чадаана МТС база күүсеткээн.

Чамдык МТС-тер керээде айыткан хүлээлгелерни ажылдарның хуусаазының талазы-биле күүсеткейн турганы хыналдадан көзүлген. Элээн хөй колхозтарга болгаш МТС-терге трактор ажылдарының шынарының талазы-биле контрольду четпес чорудуп турган. Кызыл-Мажалык МТС-тің трактористериниң үчёт хуудустарынга трактор ажылдарының шынарын демдеглевейн турган. Керээ ёзугаар күскү аңгыс аңдарылгазын 20—22 сантиметр ханы аңдарар ужурлуг турган, 15—16 сантиметр кылдыр аңдарып турган чоруктарны МТС директору болгаш колхоз даргазы боттары-биле чажырып турган үүлдер бар.

Колхозтарның алган хүлээлгелериниң күүселдезин хынавайн турарындан областың чамдык колхозтары тракторларны болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын ажаар кижилерни тургуспайн турар, трактористерниң доктаамал ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны четче тургузуп бербейн, кывар-чаар материалдарны сөөртүрүн озалдадып турар чоруктар кайы хөй.

МТС-тер директорларының болгаш район организацияларының талазындан чогуур контроль болгаш боттуг удуртулга-биле хандырбайн турган чорук трактор бригадаларының бригадирлерин бот-баш миннир чоруккa чедирген.

Үстүнде айыткан четпестерни узуткаары болгаш 1952 чылда МТС-тер биле колхозтар аразында керээлерни шыңгыы күүседирин хандырары эргежок чугула. Керээ болза, МТС биле колхозтың аразында кады ажылдажылгазын таарыштырып турар хоойлу болур ужурлуг.

Керээлерни шын болгаш өй-шаанда чарарындан МТС-тернің ажылының чедишкинниг болуру хамааржыр. Керээлерни болгаш немелде дугуржулгаларны чарарының мурнунда эрткен чылдар дургузунда керээлерниң күүселдезин хынап көөрүн организастап, ол хыналдаларның түннелдерин МТС-тер чөвүлелдериниң хуралдарынга чугаалажып көргеш, керээлерни күүседиринге шаптыктап турган чылдагаанларны илереткеш, ону чайладырынче угланган тодаргай хемчеглерни ап чорудар.

МТС-тер болгаш мал ажылының машина станцияларының директорлары, колхозтар даргалары болза, 1951 чылда чарган керээлерниң күүселдезиниң талазы-биле ниити хуралдарга отчёттарын бээр хүлээлгелиг. Часкы тарылгага белеткелди МТС-тер болгаш колхозтар чаа керээлерге үндезилеп чорударын чедип алыры-биле 1952 чылда керээлерни кыска хуусааның иштинде, база үлегерлин-биле чарар ужурлуг.

Керээлер чарып турар үеде кол кичээнгейни улгатыр катыштырган колхозтарже, хожудан турар колхозтарга дузаламчы көргүзеринче салыр херек. Мал ажылында хөй күш үнер ажылдарны механизастаарын болгаш мал чемнери белеткээриниң механизациязын, шыктарны болгаш одарларны экижидерин өөренип көөрү эргежок чугула.

Керээлер чарып турар үеде МТС-тернің болгаш колхозтарның бүгү кур күштерин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип, чер ажылының культуразын көдүрер, дүжүттүң элбекшилдиг болурун хандырып болур бүгү аргаларны илередир.

МТС-тің колхоз-биле керээзин ниити хуралга чугаалажып, бадылаванда ол күш чок болур дээрзин утпас ужурлуг.

1952 чыл болза, тараа культураларының дүжүттүүн улам бедидериниң, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң, тракторларны болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын улам эки ажыглаарының чылы болур.

П. АМБРОСОВ.

Эки ажылдыг почтачы

Кызыл районнуң Сессерлиг сумузунда «Малчын» колхозта партия эге организациязының кежигүннери боттарының хуралынга кижи бүрүзү солун чагылгалыг турар деп чугаалашкаш, шиитпирин күүсеткеннер.

Солунну чагыдып алыры дээрге, ажылдың үүгле эгези болур. Ону барымдалааш, солуннарны өй-шаанда чагыткан ээлерингe чедирип турарын партия организациязы хайгаарап көрген. Ол ажылды 67 харлыг колхозчу эш Салчак Аякай бодунга алган. Эш Аякай солуннарны почта салбырындан неделяда үш удаа барып ап турар болгаш чагыткан ээлерингe өй-шаанда чедирип турар.

А. СУНДУЙ.

Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның, Францияның Чазактарынга Совет Чазактың нотазын даштыкыда канчаар көрүп турары

Германияның Демократтыг Республиказы

БЕРЛИН. Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазының бижимелин, а ол ышкаш Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың төлевилелин АДН агентилели март 11-де дамчыткан.

АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазактың чоруткан нотазын Германияның Демократтыг Республиказының радиостанциялары дыка хөй удаа дамчыткан.

БЕРЛИН. Совет чазактың медеглелин Германияның бүгү-ле кезектерингe байырлап, деткип турган деп Лейпцигтің радиозу медеглээн. Германияның Демократтыг Республиказының дыка хөй бүдүрүлге черлерингe совет нотаны коллективтии-биле дыннаан болгаш митингилер болгулаан.

Германия-биле тайбың керээзин кончуг дүрген чарар дугайында Совет чазактың негелдези болза, дайын төнгениниң чеди чыл эрткениниң соонда бүгү улус-биле кады тайбың чурттаарындан ангы чүнү-даа күзевейн турар немец улуска идеген турарының бүзүрелдиг херечизи болуп турар деп Саксония-Ангальттың тайбың күзээннериниң комитеди медеглеп турар.

БЕРЛИН. Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында үш улуг күрүнелериниң чазактарынга Совет чазактың нотазын болгаш анаа капсырлаштырган Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында төлевилелин Германияның Демократтыг Республиказының болгаш Берлинниң чурттакчылары канчаар-даа аажок калбаа-биле деткип турар.

Берлинниң кудумчуларынга болгаш шөлдерингe радиоларны тургускулапкан болгаш дыка хөй кижилер чыглып келгеннер. Тайбың керээзиниң дугайында барыын чүктүң күрүнелерингe Совет чазактың нотазының дугайында ол хүннүң дургузунда дамчыдып турган медеглелди олар дыннап турганнар. «Нейес Дейчланд», «Националь цейтунге», «Ней цейт» болгаш өске-даа солуннарны марттың 11-де Совет чазактың нотазының дугайында тускай солуннары парлап үндүргеннер. Ол солуннарның тускай номерлерин Берлинниң чурттакчылары ол дораан-на садып алганнар.

АДН агентилелдің ол медеглелинде чугаалап турары: «Барыын чүктүң үш күрүнелерингe нота болгаш Германия-биле тайбың керээзиниң үндезини болур совет төлевилел болза, бүгү-ле черлерден калбак деткимчени ап турар. Бүдүрүлге черлерингe болгаш чуртталга кварталдарынга чурттакчылар ол нотаны изии-биле деткип, чугаалажып турарлар».

Дрезденден, Хемництен, Герлитцтан, Лейпцигтен болгаш Германияның Демократтыг Республиказының өске-даа хоорайларындан кээп турар, АДН агентилелдің медеглелдери болза, немец улустың национал эрге-ажыктарын камгалаары-биле Совет Чазактың кылган бо чаа медеглелин немец улус изии-биле, улуг өөрүшкүлүг деткип, байырлап турарының дугайын херечилеп турар.

«Барыын чүктүң күрүнелерингe Совет чазактың нотазының болгаш Германия-биле чарар тайбың керээзиниң үндезинин Нюрнбергке дайын сөөлүнде чаңгыс-даа политиктиг болуушкуннуң ап көрбээни ындыг чүүлдүгзүнүүшкүннү алган» деп АДН агентилелдің Нюрнбергтен чоруткан медеглелинде чугаалап турар.

Совет Эвилелиниң кылган саналын Нюрнбегтің чурттакчылары сагыш-сеткилиниң ханызындан байырлааннар деп АДН агентилелдің медеглелинде чугаалап турар.

БЕРЛИН. Германияның Демократтыг Республиказының Улус палатазы март 14-де бодунуң ээлчеглиг хуралынга чыглыр деп АДН агентилел медээлеп турар. Улус палатазының хуралы болза, Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга ССРЭ-ниң чазааның нотазының дугайында чугаалажып көөр.

ПОЛЬША

ВАРШАВА. Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазын болгаш Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың төлевилелин польша радио долузу-биле дамчыткан.

ЧЕХОСЛОВАКИЯ

ПРАГА. Германия-биле тайбын керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазын болгаш Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың ында кошкан төлевилелин чехословак радио долузу-биле дамчыткан.

Ол документилер болза, чехословак хөй-ниитиниң дичээнгейин калбаа-биле хаара тудуп турар.

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазын болгаш Германия биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың төлевилелин март 11-де Бухарестің радиозу долузу-биле дамчыткан.

Ол төөгүлүг документилерни радиога дамчытканын чүс-чүс муң румын ажылчы чон дыннаан болгаш Европага болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынче угланган Совет чазактың ол чаа эгелээшкинин канчаар-даа аажок улуг сеткил ханыышкынныг ужурашканнар. Чурттуң ажылчы болгаш көдээ клубтарынга Бухарестің радиостанциязының дамчыдылгазын коллективтии-биле дыннаарын организастаан турган.

Совет нотаның болгаш Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың төлевилелин румын телеграф агентилели дамчыткан.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында барыын-чүктүң күрүнелериниң чазактарынга Совет чазактың нотазын болгаш Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың төлевилелин Болгарияның ажылчы чоннары улуг сонуургал-биле ужурашкан.

Март 11-де болгар телеграф агентилели болгаш «Вечерни новинки» деп солун совет нотаны парлап үндүрген.

ВЕНГРИЯ

БУДАПЕШТ. Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазы болза, Венгрияда улуг сонуургалды болдурган. Ол нотаны «Вилагошшаг» деп солун «Германия-биле тайбың керээзин ажылдап кылырының талазы-биле чугаалажыышкыннарны эгелээрин орустар кыйгырып турар» деп эгениң адаанга бо тема талазы-биле эн-не делгем медеглелди парлап үндүрген. Ол медеглелде төлевилелдің колкол черлерин допчузу-биле капсырлаштырган.

«Ивнинг ньюс» солун бирги арында чолдак медеглелди парлаан, ында совет нотаның «бо айтырыг талазы-биле өске-даа болдунар саналдарны чугаалажып көөрүнге Совет чазактың беленин» илередип турар кезээн онзалап көргүскен.

«Чаңгыс аай Германия деп Россия чугаалап тур» деп эгелиг допчу дыннадыгны «Ивнинг стандард» солун парлап үндүрген. Нотаның «тайбың керээзи болза, ниити Германияның чазааның дорт киржилгези-биле ажылдатынып кылдынар ужурлуг» деп айтып турар кезээн онзалап көргүзүп турар.

(СЭТА).

Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазын болгаш Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың төлевилелин польша радио долузу-биле дамчыткан.

ЧЕХОСЛОВАКИЯ

ПРАГА. Германия-биле тайбын керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазын болгаш Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың ында кошкан төлевилелин чехословак радио долузу-биле дамчыткан.

Ол документилер болза, чехословак хөй-ниитиниң дичээнгейин калбаа-биле хаара тудуп турар.

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазын болгаш Германия биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың төлевилелин март 11-де Бухарестің радиозу долузу-биле дамчыткан.

Ол төөгүлүг документилерни радиога дамчытканын чүс-чүс муң румын ажылчы чон дыннаан болгаш Европага болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынче угланган Совет чазактың ол чаа эгелээшкинин канчаар-даа аажок улуг сеткил ханыышкынныг ужурашканнар. Чурттуң ажылчы болгаш көдээ клубтарынга Бухарестің радиостанциязының дамчыдылгазын коллективтии-биле дыннаарын организастаан турган.

Совет нотаның болгаш Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың төлевилелин румын телеграф агентилели дамчыткан.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында барыын-чүктүң күрүнелериниң чазактарынга Совет чазактың нотазын болгаш Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың төлевилелин Болгарияның ажылчы чоннары улуг сонуургал-биле ужурашкан.

Март 11-де болгар телеграф агентилели болгаш «Вечерни новинки» деп солун совет нотаны парлап үндүрген.

ВЕНГРИЯ

БУДАПЕШТ. Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазы болза, Венгрияда улуг сонуургалды болдурган. Ол нотаны «Вилагошшаг» деп солун «Германия-биле тайбың керээзин ажылдап кылырының талазы-биле чугаалажыышкыннарны эгелээрин орустар кыйгырып турар» деп эгениң адаанга бо тема талазы-биле эн-не делгем медеглелди парлап үндүрген. Ол медеглелде төлевилелдің колкол черлерин допчузу-биле капсырлаштырган.

«Ивнинг ньюс» солун бирги арында чолдак медеглелди парлаан, ында совет нотаның «бо айтырыг талазы-биле өске-даа болдунар саналдарны чугаалажып көөрүнге Совет чазактың беленин» илередип турар кезээн онзалап көргүскен.

«Чаңгыс аай Германия деп Россия чугаалап тур» деп эгелиг допчу дыннадыгны «Ивнинг стандард» солун парлап үндүрген. Нотаның «тайбың керээзи болза, ниити Германияның чазааның дорт киржилгези-биле ажылдатынып кылдынар ужурлуг» деп айтып турар кезээн онзалап көргүзүп турар.

(СЭТА).

АНГЛИЯ

ЛОНДОН. Англи солуннар Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында амдызында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазын, Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың төлевилелин Москваның радиозунуң дамчыдып турарынга үндезилээш, агентилелдерниң чолдак медеглелдерин бижип турарлар.

«Таймс» деп солун нотаның Рейтер агентизиниң дамчыткан бижимелин өске солуннардан хөй черде парлаан, ынчалза-даа Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында Совет чазактың төлевилелиниң бижимелин парлавайн турар. Медеглелдің эгезин: «Германия дугайында чаа совет нота. Тайбың керээзиниң талазы-биле санал» деп бижээн.

«Дейли мейл», «Дейли геральд», «Ньюс кроникл», «Дейли экспресс» болгаш «Йоркшир пост» деп солуннар Совет чазактың «Германия-биле тайбың керээзин катап тургузарын сүмелеп турар» нотазын Англияның, АКШ-тың болгаш Францияның дипломаттыг элчиннеринге март 10-нуң кежээзинде тывыскан дээрзинчи дугайында медеглелди кончуг кысказы-биле бирги арыннарында парлаан.

ЛОНДОН. Лондоннуң кежээки үш солуннарының баштай үнген номерлеринде Германия-биле тайбын керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазактың нотазының болгаш саналының төлевилелиниң дугайында үүгле чолдак-чолдак тайылбырлалды кылып турар.

«Стар» солун «Германия дугайында айтырыг талазы-биле чугаалажыышкыннарны эгелээрин орустар кыйгырып турар» деп эгениң адаанга бо тема талазы-биле эн-не делгем медеглелди парлап үндүрген. Ол медеглелде төлевилелдің колкол черлерин допчузу-биле капсырлаштырган.

«Ивнинг ньюс» солун бирги арында чолдак медеглелди парлаан, ында совет нотаның «бо айтырыг талазы-биле өске-даа болдунар саналдарны чугаалажып көөрүнге Совет чазактың беленин» илередип турар кезээн онзалап көргүскен.

«Чаңгыс аай Германия деп Россия чугаалап тур» деп эгелиг допчу дыннадыгны «Ивнинг стандард» солун парлап үндүрген. Нотаның «тайбың керээзи болза, ниити Германияның чазааның дорт киржилгези-биле ажылдатынып кылдынар ужурлуг» деп айтып турар кезээн онзалап көргүзүп турар.

(СЭТА).

Таиландыда чурттап турар кыдаттарны истеп-сүрүп турары

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, чурттаар эргени бергени дээл даштыкы кижилерден тырттар хавырылданы 20 катап улгатырарының дугайында шиитпирни Таиландының чазаа үндүрген. Ол чорук кыдат хамаатыларга онза аар-берге болур. Олардан тырттар хавырылданың түүнүн 1950 чыл-биле деннээрге чүс катап улгаткан.

Хавырылданы төлевес кыдат хамаатыларны чаа хоойлу ёзугаар таиланд эрге-чагыргалар албадалдыг күш-ажыл кылдырарынче чорудар ийикпе, азы чанкайшичи шеригге киреринче албадаар эргелиг.

Моон-биле холбаштыр Кыдзт Улус Республиканың Күрүненің административтиг чөвүлелинде даштыкыда кыдаттарның хереэнің талазы-биле комитеттің даргазы Хэ Сян-нин Таиландыда чурттап турар кылат хамаатыларны истеп-сүрерин соксадырын таиланд чазактан негээн.

(СЭТА).

Англияның чаа бюджединин дугайында

ЛОНДОН. «Дейли уоркер» солунга парлааны редакцияның үүлүнде бижип турары болза, Англияның сан министри Батлерниң общиналар палатазынга киргени бюджет болза, «Англияның бүгү-ле төөгүлериндe аңгының эн-не баык бюджеди» болур.

Солуннуң айтып турарын ёзугаар алырга, бо бюджет болза, аъш-чем аймааның, идик-хеп өртээниң улгадыышкынын болгаш массалыг ажыл чок чоруктуң өзүүшкүнүн херечилеп турар.

Аъш-чемниң өртээн чиигедиринге акша-хөреңгини дыка кызырар деп Батлерниң көрүп турары төлевилелин ёзугаар алырга, хлеб өртээн 12,5 хуу, далганны — 23 хуу, шайны 15 хуу болгаш эътти 20 хуу улгатырарын көргүзүп турар. Ындыг саннарны «Дейли экспресс» солун үүлүнде киирип турар.

«Батлерниң бюджеди болза, кымның олча-ажыы чылда 1000 фунт стерлинг (англи акша) ажып турар болдур, ол кижиге дыка ажыктыг болур. Бо болза, багай болгаш чөптүг эвес бюджет-тир» деп «Дейли геральд» солун бодунуң үүлүнде бижип турар.

(СЭТА).

Корсиканы америк шериг баазазы болдуруп турарынга удур

ПАРИЖ. «Юманите» солуннуң медээлеп турары болза, Корсиканың Бастия портунуң чүк чүдүрүкчүлери администрация талазындан кадыг-шыңгыы хемчеглерни ап турзадаа, америк шериг материалдары дүжүрериндeн ойталап турар.

Корсиканы америк шериг баазазы болдуруп турарынга удурланыышкынны ортулуктуң бүгү коммуналарының даргаларының медеглээрин чүк чүдүрүкчүлери кыйгырган, а ол ышкаш америк шериг материалдарын дүжүрериниң удур демиселди деткиириниң чонну кыйгырган.

(СЭТА).

Тунисте байдал

ПАРИЖ. «Юманите» солуннуң медээлеп турары болза, Габеса районну дайын байдалынче шилчидер деп француз чазак шиитпирлээн.

«Либерасьон» солуннуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, тунис ажылчы чоннарның ортузундан 50 кижини тудуп хоругдаан. Чазактың дужаалын ёзугаар Арабтың бир демократтыг солунун парлап үндүрерин түр хоругдаан.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редакторнуң орала кчызы Д. О. БЕГЗИ.

КОЛХОЗ БАШТААР ЧЕРЛЕРИ

Көдээ ажыл-агый культураларып эки-тура-биле камгаладырының керээзин чарыңар!

Көдээ ажыл-агый культуразын эки-тура-биле камгаладары болза, айыылдан болу бээр когаралдарны эгидип алыр арганы колхоз бүрүзүнге берип турар.

Көдээ ажыл-агый культуралары долудан, чайыктан, үерден, сооктан, өрттен болгаш өске-даа айыылдардан өлген болза, ооң когаралын Күрстрах төлеп бээр.

Страхование керээзин чарары-биле Күрстрахтың районнарда инспекторларынга барынар.

Күрстрахтың область эргелели.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. **ТЕЛЕФОННАРЫ:** Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң орала кчызының, партия амыыралының, культура болгаш уран-чүүл килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьның, — 4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б00978 Облкүүскомнуң типографиязы